

**Η Σύμβαση του 1954
για το Καθεστώς των Ανηθαγενών
&
Η Σύμβαση του 1961
για τη Μείωση της Ανηθαγένειας**

Υπατη Αρμοστεία Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες
Τμήμα Διεθνούς Προστασίας
Ιούνιος 1996
Αναθεωρημένη έκδοση : Ιανουάριος 1999

Τίτλος Αγγλικής Έκδοσης

Information & Accession Package : the 1954 Convention relating to the Status of Stateless Persons and the 1961 Convention on the Reduction of Statelessness, UNHCR, Division of International Protection, June 1996, Revised January 1999

2^η Ελληνική Έκδοση

Αθήνα, 1999

Copyright

ΥΠΑΤΗ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

τηλ.210 67 26 462/3 – Φαξ.210 67 26 417

Το Γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα ευχαριστεί την κα *Λία Γώγου*, Δικηγόρο, LL.M. Leicester University on Human Rights & Civil Liberties για την συμβολή της στην ελληνική απόδοση του κειμένου.

Πίνακας Περιεχομένων

Εισαγωγή

A. Το πρόβλημα της ανιθαγένειας

Ζητήματα που αφορούν την Ιθαγένεια

B. Οι αιτίες της ανιθαγένειας

Γ. Εξελίξεις του Διεθνούς Δικαίου

Δ. Το ιστορικό των Συμβάσεων του 1954 και του 1961

Ε. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και η Ανιθαγένεια

Βασικές Διατάξεις των Συμβάσεων

ΣΤ. Βασικές διατάξεις της Σύμβασης του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών

Z. Βασικές διατάξεις της Σύμβασης του 1961 για τη Μείωση της Ανιθαγένειας

Προσχώρηση

H. Η σημασία της προσχώρησης

Θ. Νομικά/πρακτικά ζητήματα

I. Διαδικασίες προσχώρησης στις Συμβάσεις του 1954 και 1961

Παράρτημα

Υπόδειγμα κειμένου προσχώρησης στη Σύμβαση του 1954

Υπόδειγμα κειμένου προσχώρησης στη Σύμβαση του 1961

Η Σύμβαση του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών

Η Σύμβαση του 1961 για τη Μείωση της Ανιθαγένειας

Απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ 3274 (XXIX) της 10.12.1974

Απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ 32/36 της 30.11.1976

Πόρισμα της Εκτελεστικής Επιτροπής του Ύπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες Νο. 78 (XLVI) «Πρόληψη και Μείωση της Ανιθαγένειας και προστασία των Ανιθαγενών Προσώπων»

Απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ 50/152 της 9.2.1996

Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ιθαγένειας

Εισαγωγή

A. Το πρόβλημα της ανιθαγένειας

1. Ο καθένας έχει το δικαίωμα σε μία ιθαγένεια. Κανένας δεν θα πρέπει να στερείται αυθαίρετα την ιθαγένεια του, ούτε να στερείται του δικαιώματος αλλαγής της. Αυτή είναι η διάταξη του άρθρου 15 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Το δικαίωμα σε μία ιθαγένεια και η ανάγκη της διασφάλισης της πραγματικής άσκησης του, δηλαδή μιας ιθαγένειας που αποτελεί τη βάση για την ενάσκηση άλλων δικαιωμάτων, έχει αναπτυχθεί κατά την διάρκεια αυτού του αιώνα. Η διαπίστωση αυτή απορρέει από τη Σύμβαση της Χάγης του 1930 σχετικά με Ορισμένα Ζητήματα για τη Σύγκρουση Νόμων περί Ιθαγένειας που υιοθετήθηκε υπό την αιγίδα της Κοινωνίας των Εθνών μετά τον 1^ο Παγκόσμιο Πόλεμο και από τη Σύμβαση του 1961 για την Εξάλειψη ή Μείωση της Ανιθαγένειας που υιοθετήθηκε υπό την αιγίδα των Η.Ε μετά από τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι αρχές που αποτυπώνονται σε αυτές τις συμβάσεις ήσαν αντικείμενο ενδελεχούς επεξεργασίας επεξεργασθεί και ενισχύονται από άλλες συμβάσεις ορόσημα, τη νομολογία των δικαστηρίων και την κρατική πρακτική. Το δικαίωμα στην ιθαγένεια είναι θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα, καταλυτικός παράγοντας για την επίλυση κάθε ζητήματος ή ερώτησης που αναφέρεται στην ιθαγένεια.

2. Ο καθένας έχει δικαίωμα σε μία ιθαγένεια: πως πραγματώνεται και εκφράζεται αυτό το δικαίωμα ; Το διεθνές δίκαιο ορίζει τα Κράτη ασκώντας εθνική κυριαρχία καθορίζουν με την εσωτερική νομοθεσία τους ποιοι είναι οι πολίτες τους. Όμως ο καθορισμός αυτός πρέπει να εναρμονίζεται με τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου και ειδικότερα με τις αρχές που διέπουν την απόκτηση, απώλεια ή άρνηση της ιθαγένειας. Η κωδικοποίηση αυτών των αρχών σε διεθνή κείμενα όπως η Οικουμενική Διακήρυξη, αποτελεί σημαντική εξέλιξη του διεθνούς δικαίου.

3. Παρόλες τις σημαντικές εξελίξεις του διεθνούς δικαίου και της πρακτικής που εφαρμόζεται στην ιθαγένεια, η διεθνής κοινότητα αντιμετωπίζει πολλές περιπτώσεις ανιθαγένειας και αδυναμίας καθορισμού της. Το πρόβλημα έχει δημιουργηθεί σε σχέση με την διαδοχή Κρατών και την υιοθέτηση νομοθεσίας περί ιθαγένειας από τα νέα Κράτη. Απαντάται όμως και σε περιοχές όπου δεν έχει τροποποιηθεί η νομοθεσία και δεν έχουν υπάρξει αλλαγές στα όρια της επικράτειάς τους. Πλήττονται κυρίως όσοι διαμένουν μακροπρόθεσμα σε ένα Κράτος, οι εθνικές μειονότητες, και ένας σημαντικός αριθμός γυναικών και παιδιών που αδυνατούν να δημιουργήσουν δικούς τους δεσμούς και ακολουθούν αυτούς του συζύγου ή του πατέρα.

4. Οι συγκρούσεις εθνοτικών ομάδων, οι πολυπληθείς ξαφνικές περιπτώσεις διαδοχής Κρατών και η αυξημένη μετακίνηση των ανθρώπινων πληθυσμών καθιστούν επίκαιρο και φλέγον το ζήτημα της ιθαγένειας. Η διεθνής κοινότητα στρέφεται κατά συνέπεια στα διεθνή αυτά κείμενα, που αντανακλούν τις εξελίξεις του διεθνούς δικαίου και συμβάλλουν αποτελεσματικά στην επίλυση των προβλημάτων που έχουν προκύψει. Οι Συμβάσεις του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών και του 1961 για την Εξάλειψη ή τη Μείωση της Ανιθαγένειας υιοθετήθηκαν υπό την αιγίδα των Η.Ε., και αποτελούν σημεία αναφοράς της διεθνούς συναίνεσης για τις αρχές που διέπουν ιθαγένεια.

5. Η ιθαγένεια και η ικανότητα ενάσκησης των δικαιωμάτων που απορρέουν από αυτήν, ενεργούν ως σταθεροποιητικοί παράγοντες και συμβάλλουν στην πρόληψη αθέλητων μετακινήσεων του πληθυσμού μεταξύ Κρατών. Έτσι η Σύμβαση του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών και η Σύμβαση του 1961 για την Εξάλειψη της Ανιθαγένειας έχουν αποκτήσει νέα διάσταση και πολιτική σημασία. « Ορφανές» συμβάσεις που μέχρι πρόσφατα δεν είχαν στηριχθεί δραστήρια λόγω της έλλειψης οργάνου επίβλεψης ή άλλου μηχανισμού που θα τις προήγαγε, οι Συμβάσεις του 1954 και του 1961 είναι τώρα εργαλεία με τα οποία η διεθνής κοινότητα μπορεί να επιδιώξει την επίλυση των νέων και ιδιαίτερα σημαντικών προβλημάτων της ιθαγένειας.

6. Η Ύπατη Αρμοστεία απαντά σε ερωτήματα ιδιωτών και Κυβερνήσεων που αναζητούν βοήθεια και συμβουλές σε θέματα ιθαγένειας, στα οποία συγκαταλέγονται η σχεδίαση και η εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας. Ένα σημαντικό βήμα στις προσπάθειες μείωσης της ανιθαγένειας και της αδυναμίας καθορισμού της, είναι η προσχώρηση σε διεθνή κείμενα που διασφαλίζουν τουλάχιστον την μη αυθαίρετη στέρηση της ιθαγένειας, την χορήγηση ιθαγένειας υπό ορισμένες προϋποθέσεις, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που ο ενδιαφερόμενος κινδυνεύει να παραμείνει ανιθαγενής και επαρκή προστασία σε όσους παρόλα αυτά παραμένουν ανιθαγενείς ή κινδυνεύουν από την ανιθαγένεια.

7. Η προσχώρηση στην Σύμβαση του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών είναι ιδιαίτερα σημαντική επειδή η Σύμβαση αναγνωρίζει στους ανιθαγενείς πολλά δικαιώματα, αναγκαία για μια σταθερή ζωή. Η προσχώρηση στη Σύμβαση του 1961 εξυπηρετεί την επίλυση πολλών περιπτώσεων που καταλήγουν στην ανιθαγένεια. Η Σύμβαση του 1961 που αποτυπώνει αρχές, γενικά παραδεκτές από το διεθνές δίκαιο αποτελεί χρήσιμο σημείο αναφοράς για την νομοθεσία περί ιθαγένειας και συμβάλει στην επίλυση προβλημάτων που προκύπτουν από τη σύγκρουση νόμων, υποδεικνύοντας τη λύση που προτείνει η διεθνής κοινότητα για την μείωση και την εξάλειψη της ανιθαγένειας. Η αύξηση του αριθμού των προσχωρήσεων και κυρώσεων αυτών των κειμένων θα ενεργούσε ως παράδειγμα προς μίμηση για όλα τα Κράτη, προτρέποντάς τα να εργαστούν προς την κατεύθυνση της μείωσης και τελικά της εξάλειψης της ανιθαγένειας.

8. Σύμφωνα με τις τελευταίες εξελίξεις η ανιθαγένεια, αν και δεν είναι καινούργιο φαινόμενο, έχει αποκτήσει νέες διαστάσεις. Η δυναμική της ως πηγή περιφερειακών εντάσεων και αθέλητης μετακίνησης των πληθυσμών αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο. Η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών και η Εκτελεστική Επιτροπή του Προγράμματος του Ύπατου Αρμοστή έχουν υιοθετήσει ψηφίσματα και πορίσματα που υπογραμμίζουν τη σημασία των αρχών που αποτυπώνονται σε αυτά τα διεθνή κείμενα, καθώς και την ανάγκη των Κρατών να υιοθετήσουν μέτρα με σκοπό την αποτροπή δημιουργίας περιπτώσεων ανιθαγένειας. Η ικανότητα αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος στην ιθαγένεια καθώς και η πρόληψη και μείωση της ανιθαγένειας αποτελούν σημαντική συμβολή στην προαγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ατομικών ελευθεριών, στην ασφάλεια των ανθρώπων και στην σταθερότητα των διεθνών σχέσεων. Η Ύπατη Αρμοστεία Η.Ε. για τους Πρόσφυγες συμβάλει με ικανοποίηση στην επίτευξη αυτών των στόχων.

Ζητήματα που αφορούν την ιθαγένεια

Β. Οι αιτίες της ανιθαγένειας

9. Μια ποικιλία περιστάσεων δημιουργούν ή ενδέχεται να δημιουργήσουν καθεστώς ανιθαγένειας. Ενώ μέχρι πρόσφατα στα ζητήματα της ιθαγένειας τα προβλήματα επικεντρώνονταν στη διαδοχή των Κρατών, η ανιθαγένεια εμφανίζεται συχνά ως φαινόμενο που παρατηρείται σε διαφορετικούς τόπους και σε διαφορετικές καταστάσεις.

10. Η ανιθαγένεια ενδέχεται να εμφανισθεί ως αποτέλεσμα πολλών παραγόντων, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται :

1) η σύγκρουση νόμων [π.χ. στο Κράτος Α η κτήση της ιθαγένειας διέπεται από το jus sanguinis (κτήση της ιθαγένειας κατά το σύστημα εξ αίματος) και στο Κράτος Β διέπεται από το jus soli (κτήση της ιθαγένειας κατά το σύστημα του εδάφους). Το παιδί που γεννιέται στο Κράτος Α και οι γονείς του έχουν την ιθαγένεια του Κράτους Β είναι ανιθαγενής].

2) η διαδοχή ή η διάλυση κρατών, η εγκαθίδρυση κρατών που είχαν διαλυθεί, η ανακήρυξη της ανεξαρτησίας των κρατών, η από-αποικιοκρατία, η μεταβίβαση εδάφους κάποιου Κράτους στη δικαιοδοσία άλλου.

3) η νομοθεσία που αφορά στο γάμο

- 4) η διοικητική πρακτική
- 5) η διακριτική μεταχείριση
- 6) η νομοθεσία για την καταγραφή των γεννήσεων
- 7) η κτήση της ιθαγένειας κατά το σύστημα εξ αίματος (όταν η ιθαγένεια του παιδιού εξαρτάται από αυτήν του πατέρα σε κάποιες περιοχές καταλήγει σε ανιθαγένεια.
- 8) η απώλεια της ιθαγένειας
- 9) η αποκήρυξη της ισχύουσας ιθαγένειας, χωρίς την προηγούμενη απόκτηση άλλης
- 10) αυτόματη απώλεια της ιθαγένειας (βάσει νόμου) με την απώλεια του αυθεντικού αποτελεσματικού δεσμού, όταν ο πολίτης δεν εκφράζει ρητά την επιθυμία διατήρησής του. Μπορεί να συνδέεται με λανθασμένες διοικητικές πρακτικές που δεν προβλέπουν την προηγούμενη ειδοποίηση του πολίτη για την υποχρέωσή του.

11. Αυτοί οι παράγοντες είναι καθοριστικοί για ένα ευρύ φάσμα νομικών θεμάτων που αφορούν στην ιθαγένεια, από την σύγκρουση νόμων ή τα διοικητικά κενά έως την απώλεια της ιθαγένειας, την διακριτική μεταχείριση και την μη αναγνώριση των δεσμών του πολίτη με μια χώρα. Και ενώ η πλειοψηφία των Κρατών αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στο διεθνές δίκαιο ιθαγένειας, υπάρχουν περιπτώσεις σύγκρουσης νόμων που ενδέχεται να οδηγήσουν σε ανιθαγένεια, παρά τις αντίθετες κρατικές προθέσεις. Η Σύμβαση του 1954 αποτελεί τη δικαιολογητική βάση για τη σταθερή ζωή των ανιθαγενών, ενώ η Σύμβαση του 1961 για την Εξάλειψη ή Μείωση της Ανιθαγένειας αποτελεί το σημαντικότερο διεθνές νομικό κείμενο για την αποτροπή, εφόσον αυτή είναι εφικτή, της ανιθαγένειας και της αστάθειας που προκαλεί.

Γ. Εξελίξεις του Διεθνούς Δικαίου

12. Η ιθαγένεια ή εθνικότητα,¹ αποτελεί θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα καθώς είναι ο πυρήνας του δικαιώματος κάθε ανθρώπου να απολαμβάνει τα δικαιώματά του². Υπό το πρίσμα αυτό, δύο είναι οι σημαντικές πρακτικές συνέπειες της ιθαγένειας : η πρώτη, είναι, ότι η ιθαγένεια είναι ένα δικαίωμα και δεύτερον ότι η αναγνώριση και σεβασμός αυτού του δικαιώματος είναι αναγκαίο συστατικό για την πραγμάτωση των άλλων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η ιθαγένεια εκφράζει τη νομική σύνδεση του πολίτη με το Κράτος, που αποτελεί τη βάση για την άσκηση άλλων δικαιωμάτων μεταξύ των οποίων και της εξουσίας του Κράτους να παρέχει διπλωματική προστασία και να εκπροσωπεί τον πολίτη σε διεθνές επίπεδο. Η αποτελεσματική αναγνώριση της ιθαγένειας είναι περαιτέρω ο σταθεροποιητικός και συνδετικός παράγοντας που μειώνει την πιθανότητα μετακίνησης ή αναγκαστικής μετακίνησης ενός πληθυσμού. Η Διακήρυξη της Γενικής Συνέλευσης των Η.Ε. Α/RES/50/152 της 9ης Φεβρουαρίου 1996, καλεί τα Κράτη να “ υιοθετήσουν νομοθεσία για την ιθαγένεια με στόχο τη μείωση της ανιθαγένειας κατ’ εφαρμογή των βασικών αρχών του διεθνούς δικαίου”.³ Έτσι, ενώ τα ατομικά δικαιώματα και πολιτικά δικαιώματα είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με την ιθαγένεια όπως για παράδειγμα το δικαίωμα ψήφου, το δικαίωμα στην απασχόληση ή το δικαίωμα ιδιοκτησίας περιουσίας, αποτελούν μέσα ομαλοποίησης του καθεστώτος των ανιθαγενών στο έδαφος ενός Κράτους, δεν υπάρχει υποκατάστατο του θεσμού της ιθαγένειας.

¹ Οι όροι ιθαγένεια και εθνικότητα χρησιμοποιούνται, σε διεθνές επίπεδο και σε αυτό το έγγραφο ως συνώνυμα.

² Earl Warren, 1958, αναφερόμενος στο «*Ανεξάρτητη Επιτροπή Διεθνών Ανθρωπιστικών Θεμάτων, Winning the Human Race ?*», 1988, σελ. 107.

³ Οι πηγές του διεθνούς δικαίου αναφέρονται στο άρθρο 38 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου, που ιδρύθηκε με τον Χάρτη των Η.Ε. Το άρθρο αυτό αναφέρει ως πρωτογενείς πηγές του διεθνούς δικαίου τις διεθνείς συνθήκες, το διεθνές έθιμο (κρατική πρακτική), και τις γενικές αρχές του δικαίου. Οι πηγές εμπλουτίστηκαν με την πάροδο του χρόνου, με την υιοθέτηση νέων συμβάσεων, την δημιουργία εθίμων, τη νομολογία και τις αρχές δικαίου.

13. Ήδη από το 1923, το Διαρκές Δικαστήριο της Διεθνούς Δικαιοσύνης (Δ.Δ.Δ.), στην Συμβουλευτική του Γνώμη για τη Νομοθεσία Ιθαγένειας της Τυνησίας και του Μαρόκου, εξέφρασε την άποψη :

«Το ζήτημα υπαγωγής ενός συγκεκριμένου θέματος στην αποκλειστική δικαιοδοσία ενός Κράτους είναι εκ των πραγμάτων σχετικό: εξαρτάται από την ανάπτυξη των διεθνών σχέσεων».⁴

Έτσι, ενώ τα ζητήματα ιθαγένειας υπάγονταν κατ' αρχήν στην αποκλειστική δικαιοδοσία των Κρατών, το ΔΔΔ έκρινε ότι η δικαιοδοσία αυτή υπόκειται περιορισμούς διεπόμενους από κανόνες του διεθνούς δικαίου, που δεσμεύουν την κρατική διακριτική ευχέρεια με τις υποχρεώσεις που τα Κράτη αναλαμβάνουν έναντι άλλων Κρατών.

14. Το θέμα αυτό ανέκυψε με τη Σύμβαση της Χάγης του 1930 για Ορισμένα Ζητήματα που αφορούν τη Σύγκρουση Νόμων Ιθαγένειας . Υιοθετήθηκε υπό την αιγίδα της Συνέλευσης της Κοινωνίας των Εθνών και αποτελεί την πρώτη διεθνή προσπάθεια εγγύησης του δικαιώματος όλων των ατόμων στην ιθαγένεια.

Η διάταξη του άρθρου 1 της Σύμβασης αυτής ορίζει :

«Κάθε Κράτος καθορίζει σύμφωνα με τη νομοθεσία του ποιοι είναι οι πολίτες του. Η νομοθεσία αυτή αναγνωρίζεται από τα άλλα Κράτη εφόσον είναι σύμφωνη με τις διεθνείς συνθήκες, το διεθνές έθιμο και τις αρχές δικαίου που διέπουν την ιθαγένεια».⁵

15. Από την αναφορά στις τρεις αυτές πρωτογενείς πηγές του διεθνούς δικαίου που αργότερα κωδικοποιήθηκαν στο άρθρο 38 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου, προκύπτει ότι η εξουσία του Κράτους να καθορίζει τους πολίτες του πρέπει να είναι σύμφωνη με τις σχετικές διατάξεις του διεθνούς δικαίου. Ο όρος “πραγματικός σύνδεσμος” χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά ως μέσο ορισμού της φύσης της ιθαγένειας στην Υπόθεση *Nottebohm*, όπου το Διεθνές Δικαστήριο (ΔΔ) έκρινε :

«Σύμφωνα με την πρακτική των Κρατών, τις διαιτητικές αποφάσεις και τη νομολογία καθώς και την γνώμη συγγραφέων, η ιθαγένεια είναι ένας νομικός δεσμός που στηρίζεται στο κοινωνικό γεγονός του δεσμού, ενός αυθεντικού συνδυασμού της ύπαρξης, του ενδιαφέροντος και των συναισθημάτων με την αναγνώριση αμοιβαίων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων».⁶

16. Ο πραγματικός και αποτελεσματικός δεσμός, που υιοθετήθηκε με την Υπόθεση *Nottebohm*, έχει αναπτυχθεί σε θεωρία της φύσης της ιθαγένειας, βασίζεται σε αρχές που εκφράζονται στην κρατική πρακτική και ενσωματώνονται σε συνθήκες, δικαστικές αποφάσεις και γενικές αρχές του δικαίου. Ο πραγματικός δεσμός του ατόμου με το Κράτος, αναδεικνύεται με τη γέννηση, τη διαμονή, την καταγωγή και υιοθετείται από την πλειοψηφία των εσωτερικών νομοθεσιών ιθαγένειας.

17. Ορισμένες αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και η ύπαρξη ενός πραγματικού δεσμού του ατόμου με το Κράτος, αποτελεί τη βάση το δικαιώματος στην ιθαγένεια κατά τα οριζόμενα στο διεθνές δίκαιο. Στο άρθρο 15 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ορίζει :

«Ο καθένας έχει το δικαίωμα σε μία ιθαγένεια. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί αυθαίρετα την ιθαγένειά του, ούτε να δικαιώμα να αλλάξει ιθαγένεια».⁷

18. Υπογραμμίζεται ότι η εξέλιξη του δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων οδήγησε στη νομολογία του ΔΔΔ και του ΔΔΔ και στην υιοθέτηση της Σύμβασης της Χάγης και της Σύμβασης του 1961. Το άρθρο 5 της Διεθνούς Σύμβασης για την Κατάργηση κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσε-

⁴ ΔΔΔ, Συμβουλευτική γνώμη για τη νομοθεσία Ιθαγένειας της Τυνησίας και του Μαρόκου, Ser.B, 1923, σελ. 23.

⁵ 179 League of Nations Treaty Series 89 (Κοινωνία των Εθνών - Σειρά Συμβάσεων), 99.

⁶ ICJ Reports (Εκθέσεις ΔΔ), 1955, σελ. 23.

⁷ Απόφαση Γενικής Συνέλευσης των Η.Ε. (UN General Assembly Resolution) 217 A (III), 10 Δεκεμβρίου 1948

ων⁸ ορίζει για το δικαίωμα στην ιθαγένεια :

«... τα Κράτη Μέλη αναλαμβάνουσι την υποχρέωσιν απαγορεύσεως και εξαλείψεως της φυλετικής διακρίσεως υπό πάσας αυτής τας μορφάς και όπως εγγυηθώσι το δικαίωμα εκάστου ισότητος ενώπιον του νόμου άνευ διακρίσεως φυλής, χρώματος, ή εθνικής ή εθνολογικής προελεύσεως...»

19. Εκτός από την Σύμβαση του 1961 για την Μείωση της Ανιθαγένειας, άλλα διεθνή νομικά κείμενα που ρυθμίζουν το δικαίωμα στην ιθαγένεια είναι η Σύμβαση του 1957 για την Ιθαγένεια των Έγγαμων Γυναικών, το Σύμφωνο του 1966 για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα⁹, η Σύμβαση του 1979 για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών¹⁰ και η Σύμβαση του 1989 για τα Δικαιώματα του Παιδιού¹¹. Οι Συμβάσεις του 1957 και του 1979 αναγνωρίζουν την ισότητα των δύο φύλων στην κτήση, αλλαγή ή διατήρηση της ιθαγένειάς τους. Η ιθαγένεια του άνδρα δεν πρέπει να οδηγεί σε αυτόματη αλλαγή της ιθαγένειας τη συζύγου, να οδηγεί σε ανιθαγένεια της συζύγου ούτε να επιτάσσει την κτήση της ιθαγένειάς του από τη σύζυγό του.

20. Σχετικά με την ιθαγένεια των παιδιών αναφορικά με τις γυναίκες και τους άντρες η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών του 1979 για την Εξάλειψη κάθε μορφής διακρίσεων σε βάρος των Γυναικών προβλέπει ισότητα δικαιωμάτων: αποφεύγονται έτσι οι διακρίσεις σε βάρος των γυναικών και η «κληρονομιά» της ανιθαγένειας, όταν ο πατέρας είναι ανιθαγενής. Η Σύμβαση του 1989 για τα Δικαιώματα του Παιδιού και το Διεθνές Σύμφωνο του 1966 για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα αναγνωρίζουν το δικαίωμα των παιδιών να εγγράφονται στο ληξιαρχείο αμέσως μετά τη γέννησή τους να αποκτούν, από τη στιγμή της γέννησής τους ιθαγένεια.

21. Αλλά και περιφερειακά διεθνή κείμενα προστατεύουν το δικαίωμα στην ιθαγένεια, όπως η Αμερικανική Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του 1969 ορίζει :

«Καθένας έχει δικαίωμα σε μία ιθαγένεια. Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στην ιθαγένεια του Κράτους γέννησης εάν δεν έχει δικαίωμα σε κάποια άλλη ιθαγένεια. Κανένας δεν στερείται αυθαίρετα την ιθαγένεια του ή το δικαίωμα να την αλλάξει».¹²

22. Αυτές οι αρχές έχουν αποτυπωθεί στη νομολογία του Παναμερικανικού Δικαστηρίου. Επιπλέον ενώ έχει επιβεβαιωθεί ότι οι προϋποθέσεις απονομής ιθαγένειας υπάγονται στην αποκλειστική δικαιοδοσία των Κρατών, το Δικαστήριο στην Συμβουλευτική του Γνώμη εξέφρασε την άποψη :

«Παρά το γεγονός ότι παραδοσιακά γίνεται δεκτό ότι η απόδοση και η αναγνώριση της ιθαγένειας είναι ζητήματα που υπάγονται στην αποκλειστική δικαιοδοσία των Κρατών, οι πρόσφατες εξελίξεις αποδεικνύουν ότι το διεθνές δίκαιο περιορίζει τις ευρύτερες εξουσίες των Κρατών σε αυτόν τον τομέα και άρα ο τρόπος με τον οποίο τα Κράτη ρυθμίζουν θέματα ιθαγένειας δεν αποτελεί σήμερα πεδίο της αποκλειστικής τους δικαιοδοσίας».¹³

23. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Ιθαγένεια του 1997 που υιοθετήθηκε υπό την αιγίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης αποτελεί ανεκτίμητο σημείο αναφοράς για τα σαράντα Κράτη μέλη που συμμετείχαν στη σύνταξή της ειδικότερα στο επίπεδο της γενικής συναίνεσής τους σε ζητήματα ιθαγένειας και την εξέλιξή τους¹⁴. Η Σύμβαση ορίζει ότι πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στα ζητήματα ιθαγένειας τα νόμιμα συμφέροντα των Κρατών και των ενδιαφερόμενων ατόμων. Η αποτροπή της ανιθαγένειας, το δικαίωμα όλων των ατόμων στην ιθαγένεια και η απαγόρευση

⁸ Ν.Δ. 494/1970 (ΦΕΚ Α', 77).

⁹ Ν. 2462/1997 (ΦΕΚ Α', 25).

¹⁰ Ν.1342/1983 (ΦΕΚ Α', 39).

¹¹ Ν.2101/1992 (ΦΕΚ Α', 192).

¹² Άρθρο 20, Αμερικανική Σύμβαση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων " Σύμφωνο του Σάν Ζοζέ, Κόστα Ρίκα", 22 Νοεμβρίου 1969.

¹³ Παναμερικανικό Δικαστήριο, Συμβουλευτική Γνώμη, " Τροποποιήσεις στην Διάταξη περί Πολιτογράφησης του Συντάγματος της Κόστα Ρίκα", παρ. 32 - 34. Κείμενο σε 5 HRLJ 1984

¹⁴ Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Ιθαγένεια του 1997 υπογράφηκε από την Ελλάδα στις 6.11.1997.

διακρίσεων αποτελούν αρχές που αποτυπώνονται σε όλες τις διατάξεις της Σύμβασης. Οι διατάξεις της Σύμβασης του 1961 για τη Μείωση της Ανιθαγένειας ενσωματώνονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση του 1997 κυρίως όσον αφορά την απονομή της ιθαγένειας στα παιδιά που γεννιούνται στο έδαφος των Συμβαλλομένων Κρατών, ή όπου η εφαρμογή του δικαίου ιθαγένειας των γονέων τους οδηγεί στην ανιθαγένεια.

24. Με αυτές τις εξελίξεις του διεθνούς δικαίου στο πεδίο της ιθαγένειας, η Σύμβαση του 1961 για την Μείωση της Ανιθαγένειας αποτυπώνει τις αρχές της ισότητας, της μη-διάκρισης, της προστασίας των εθνικών μειονοτήτων, των δικαιωμάτων των παιδιών, της εδαφικής ακεραιότητας, και το δικαίωμα στην ιθαγένεια. Η Σύμβαση του 1961 δεν απαιτεί από τα Συμβαλλόμενα Κράτη να απονείμουν άνευ όρων ιθαγένεια αλλά διέπεται από πνεύμα εξισορρόπησης των συνισταμένων της γέννησης, της διαμονής και της καταγωγής στοχεύοντας στην αποτροπή της ανιθαγένειας και αποτυπώνοντας την αυθεντική σχέση του ατόμου με το Κράτος. Η προσέγγιση αυτή έχει αναπτυχθεί ως αρχή του διεθνούς δικαίου εκτός της Σύμβασης του 1961 για την Μείωση της Ανιθαγένειας.¹⁵

Δ. Το ιστορικό των Συμβάσεων του 1954 και του 1961

25. Ιστορικά οι πρόσφυγες και οι ανιθαγενείς διέφεραν ελάχιστα : και οι δύο κατηγορίες δικαιούνταν προστασία και βοήθεια από τους διεθνείς οργανισμούς προσφύγων. Η Σύμβαση του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών, που επρόκειτο να περιληφθεί τον τύπο του Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων στόχευε να αποτυπώσει τη σχέση προσφύγων - ανιθαγενών. Οι επιτακτικές ανάγκες των προσφύγων του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και η επικείμενη διάλυση του Διεθνούς Οργανισμού Προσφύγων δεν επέτρεψαν την αναλυτική θεώρηση του ζητήματος της ανιθαγένειας στη Διάσκεψη των Υπουργών συγκληθεί για να εξετάσει και τα δύο ζητήματα. Η Σύμβαση του 1951 υιοθετήθηκε, ενώ η υιοθέτηση του Πρωτοκόλλου για την Ανιθαγένεια, του οποίου τα άρθρα αντανάκλυσαν αυτά της Σύμβασης του 1951 αναβλήθηκε. Σύμφωνα με την Σύμβαση του 1951, οι ανιθαγενείς πρόσφυγες απολαμβάνουν προστασία ως πρόσφυγες. Η ιθαγένεια αποτελεί διαφορετικό ζήτημα.

26. Το 1954, το Πρωτόκολλο υιοθετήθηκε ως αυτοτελές διεθνές νομικό κείμενο. Υιοθετήθηκε αυστηρά νομικός ορισμός του όρου ανιθαγενής καλύπτοντας «παν πρόσωπον το οποίον ουδέν Κράτος θεωρεί ως υπήκοόν του κατ' εφαρμογήν της νομοθεσίας του» (de jure ανιθαγενής). Αν και αναγνωριζόταν η ανάγκη της νομικής διάκρισης de jure και de facto ανιθαγενών – όσων δηλαδή είχαν μη αποτελεσματική ιθαγένεια ή όσων δεν ήσαν σε θέση να καθορίσουν την ιθαγένειά τους – για να διαχωριστεί ένα αυστηρά νομικό πρόβλημα από ένα άλλο που εξαρτάτο από πολιτικούς και άλλους παράγοντες, αναγνωριζόταν η ομοιότητα του καθεστώτος των δύο κατηγοριών.

27. Το καθεστώς των de facto ανιθαγενών ρυθμίζεται με την Τελική Πράξη της Σύμβασης του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών, αφού θεωρήθηκε ότι εκούσια αποκήρυξαν την ιθαγένειά τους και άρα, ήσαν σε κάθε περίπτωση, πρόσφυγες. Έτσι η Τελική Πράξη συνιστά στα Συμβαλλόμενα Κράτη να αναγνωρίζουν ως ισχυρούς τους λόγους για τους οποίους ένα πρόσωπο απαρνείται την προστασία του Κράτους ιθαγενείας του και να αντιμετωπίζουν ευνοϊκά τη δυνατότητα αναγνώρισης σε αυτό το πρόσωπο της μεταχείρισης που προβλέπει η Σύμβαση για το Καθεστώς των Ανιθαγενών». Η μη πρόβλεψη οργάνου επίβλεψης της εφαρμογής της Σύμβασης του 1954 οφείλεται στην πίεση χρόνου και στην αρχική πρόθεση των συντακτών της να την υιοθετήσουν υπό την μορφή Πρωτοκόλλου της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων.

28. Η Σύμβαση για την Μείωση της Ανιθαγένειας, στοχεύοντας στην μείωση της ανιθα-

¹⁵ Παρόμοια είναι η προσέγγιση που υιοθετείται στο Σχέδιο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την ιθαγένεια του Συμβουλίου της Ευρώπης, όπως επίσης και στο έργο της Επιτροπής του Διεθνούς Δικαίου για την ιθαγένεια και τη διαδοχή των Κρατών.

γένειας απαιτεί από τα Συμβαλλόμενα Κράτη να υιοθετήσουν νομοθεσία που να προβλέπει συγκεκριμένες προϋποθέσεις κτήσης ή απώλειας της ιθαγένειας. Με την ενσωμάτωση της στην Τελική Πράξη, η Σύμβαση του 1961 “Συνιστά όπως τα πρόσωπα που είναι de facto ανιθαγενή τυχάνουν, στο μέτρο του δυνατού, μεταχείρισης de jure ανιθαγενών, ώστε να αποκτήσουν μία αποτελεσματική ιθαγένεια”. Και στην περίπτωση αυτή αναγνωρίζεται ο δεσμός μεταξύ της έλλειψης ιθαγένειας, εθνικής προστασίας και των de facto ανιθαγενών.

Ε. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και η Ανιθαγένεια

29. Στην αρμοδιότητα της Ύπατης Αρμοστείας των Η.Ε. για τους Πρόσφυγες υπάγεται η διεθνής προστασία των ανιθαγενών προσφύγων, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Καταστατικό της και στη Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων. Πρόσφατα το Γραφείο έχει ενθαρρυνθεί στην αναζήτηση προληπτικής δράσης που στοχεύει στην αντιμετώπιση των αιτίων που προκαλούν την αναγκαστική μετακίνηση των πληθυσμών. Καθίσταται σαφές ότι η πραγμάτωση μιας αποτελεσματικής ιθαγένειας και η ικανότητα άσκησης των δικαιωμάτων που είναι εγγενή στην ιθαγένεια, ενεργούν ως σταθεροποιητικοί παράγοντες και παρεμποδίζουν τις μη ηθελημένες και αναγκαστικές πληθυσμιακές μετακινήσεις μεταξύ των Κρατών.

30. Είναι άρρηκτος ο δεσμός της απώλειας ή της άρνησης εθνικής προστασίας και της απώλειας ή της άρνησης της ιθαγένειας. Στο επίπεδο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων η πρόληψη και μείωση της ιθαγένειας αποτελούν σημαντικούς παράγοντες διασφάλισης των δικαιωμάτων των μειονοτήτων. Ενώ τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα των ανιθαγενών απολαμβάνουν προστασίας στη χώρα της συνήθους διαμονής, καθίσταται σαφές ότι υπάρχουν κατηγορίες προσώπων που δεν απολαμβάνουν την εθνική προστασία που είναι αναγκαία για μία σταθερή ζωή. Η πρόληψη και μείωση της ανιθαγένειας και η προστασία των ανιθαγενών έχουν ιδιαίτερη σημασία στην πρόληψη των ενδεχόμενων προσφυγικών καταστάσεων.

31. Η Γενική Συνέλευση των Η.Ε. έχει αναθέσει στην Ύπατη Αρμοστεία την εκπλήρωση του έργου που προβλέπεται στο άρθρο 11 της Σύμβασης του 1961 για την Μείωση της Ανιθαγένειας. Όταν επρόκειτο να αρχίσει να ισχύει η Σύμβαση του 1961 για τη Μείωση της Ανιθαγένειας ανατέθηκε προσωρινά στην Ύπατη Αρμοστεία η εκπλήρωση του έργου που προβλέπει το άρθρο 11 όπου μεταξύ άλλων ορίζεται η δημιουργία «ενός οργανισμού στον οποίο θα δύνανται να προσφεύγουν πρόσωπα τα οποία πιστεύουν ότι υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής αυτής της Σύμβασης, προκειμένου να εξετάζεται το αίτημά τους και τους παρέχεται αρωγή για την υποβολή του αιτήματός τους στην αρμόδια αρχή». Καθώς υποδείχθηκε στον Οργανισμό να ενεργεί ως ενδιάμεσος μεταξύ των Κρατών και των ανιθαγενών κατά τα οριζόμενα στη Σύμβαση του 1961 η Ύπατη Αρμοστεία φέρει την ευθύνη ενημέρωσης και συνδρομής των Συμβαλλομένων Κρατών σε θέματα που αφορούν τη νομοθεσία ιθαγένειας. Οι αρχές που αποτυπώνονται στη Σύμβαση του 1961 αποτελούν σημείο αναφοράς για τον κοινό παρανομαστή διεθνούς και εθνικού δικαίου σε ζητήματα ιθαγένειας.¹⁶

32. Έτσι, ενώ είναι λίγα τα Συμβαλλόμενα στην Σύμβαση του 1961 Κράτη, οι γενικές αρχές που εμπεριέχονται στην Σύμβαση έχουν ενσωματωθεί στη νομοθεσία και την κρατική πρακτική σε ζητήματα ιθαγένειας και εκφράζουν τη συναίνεση για τα ελάχιστα νομικά κριτήρια που εφαρμόζονται στα σχετικά ζητήματα. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται οι πρόληψη της ανιθαγένειας και η απονομή ιθαγένειας σε όσους έχουν πραγματικό σύνδεσμο με το Κράτος.

33. Ιδιαίτερη σημασία για το ρόλο της Ύπατης Αρμοστείας στα Κράτη σε ζητήματα που αφορούν την ιθαγένεια είναι το Πόρισμα για την Πρόληψη και την Μείωση της Ανιθαγένειας και την Προστασία των Ανιθαγενών που υιοθετήθηκε πρόσφατα από την Εκτελεστική Επιτροπή του

¹⁶ Η Σύμβαση του 1961 επισυνάπτεται ως Παράρτημα τόσο τις Καταστατικές όσο και στις Διατάξεις Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του πρόσφατα υιοθετηθέντος Γενικού Πλαισίου Συμφωνίας για την Βοσνία και Ερζεγοβίνη και αποτελεί κατευθυντήριο κείμενο για τα ζητήματα ιθαγένειας που πρέπει να επιλυθούν.

Υπατου Αρμοστή και επικυρώθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών (Έγγραφο : A/RES/50/152 της 9ης Φεβρουαρίου του 1996). Η Γενική Συνέλευση ενθάρρυνε την Ύπατη Αρμοστεία να συνεχίσει τις δραστηριότητες της για τους ανιθαγενείς, ως μέρος του καταστατικού έργου της παροχής διεθνούς προστασίας και να αναζητά προληπτική δράση, σύμφωνα με τις αρμοδιότητες που της ανατέθηκαν σύμφωνα με την Απόφαση της Γενικής Συνέλευσης 3274 (XXIV) της 10ης Δεκεμβρίου του 1974 και την 31/36 της 30ης Νοεμβρίου 1976, και:

« Καλεί το Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή, λόγω του περιορισμένου αριθμού των Συμβαλλομένων Κρατών σε αυτά τα κείμενα, να προάγει δραστήρια την προσχώρηση στην Σύμβαση του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών και στη Σύμβαση του 1961 για τη Μείωση της Ανιθαγένειας καθώς και να παρέχει τεχνικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες στη σύνταξη σχεδίων νόμων και στην εφαρμογή των εθνικών νομοθεσιών των ενδιαφερόμενων Κρατών.

Καλεί τα Κράτη να υιοθετήσουν εθνική νομοθεσία με στόχο τη μείωση της ανιθαγένειας, σύμφωνη με τις θεμελιώδεις αρχές του διεθνούς δικαίου, ειδικότερα ρυθμίζοντας την πρόληψη της αυθαίρετης στέρησης της ιθαγένειας και καταργώντας τις διατάξεις της εσωτερικής νομοθεσίας που επιτρέπουν την αποκλήρυξη της ιθαγένειας χωρίς την προηγούμενη κτήση άλλης, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα την εξουσία των Κρατών να υιοθετούν νομοθεσία που ρυθμίζει την κτήση, την αποκλήρυξη ή την απώλεια της ιθαγένειας».

34. Προς εκπλήρωση του σκοπού αυτού η Ύπατη Αρμοστεία παρέχει συμβουλευτικές υπηρεσίες και συνδράμει κυβερνήσεις και άτομα σε ζητήματα ιθαγένειας καθώς και στην σύνταξη σχεδίων νόμων και στην εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας ιθαγένειας. Το Γραφείο παρέχει τεχνικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες και προάγει τις Συμβάσεις περί Ανιθαγένειας ως μέρος του έργου που του έχει ανατεθεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 11 της Σύμβασης του 1961 εκπληρώνοντας ταυτόχρονα το αίτημα της Εκτελεστικής Επιτροπής για «παροχή των σχετικών τεχνικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών στη σύνταξη σχεδίων νόμων και στην εφαρμογή της νομοθεσίας ιθαγένειας».

35. Η νομοθεσία ιθαγένειας είναι του άμεσου ενδιαφέροντος της Ύπατης Αρμοστείας στο μέτρο που μπορεί να προκαλέσει αναγκαστική μετακίνηση πληθυσμών. Στην Απόφαση της το 1996, η Γενική Συνέλευση εξέφρασε την ανησυχία της επειδή «η ανιθαγένεια, όπως και η αδυναμία καθορισμού της ιθαγένειας, ενδέχεται να προκαλέσουν αναγκαστική μετακίνηση πληθυσμών». Σε πολλές περιπτώσεις η de facto ανιθαγένεια είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την αναγκαστική μετακίνηση των πληθυσμών. Ενώ κάποιοι πρόσφυγες είναι de jure ανιθαγενείς, πολλοί είναι οι de facto ανιθαγενείς και το Γραφείο εκφράζει έντονα ανησυχία για αυτήν την κατηγορία των προσφύγων ή για την ενδεχόμενη δημιουργία της.

36. Όταν οι Συμβάσεις του 1954 και του 1961 σχεδιάζονταν, ήταν διάχυτη η άποψη όλοι οι de facto ανιθαγενείς ήσαν πρόσφυγες και άρα θα υπάγονταν στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων. Καθίσταται όμως πλέον προφανές ότι υπάρχουν άτομα που αν και το καθεστώς ιθαγένειάς τους είναι ασαφές δεν είναι πρόσφυγες κατά τους όρους της Σύμβασης του 1951. Λόγω της έλλειψης εθνικής προστασίας το καθεστώς αυτών των προσώπων είναι όμοιο με αυτό των de jure ανιθαγενών. Αφού η έλλειψη προστασίας ενδέχεται να προκαλέσει αναγκαστικές μετακινήσεις πληθυσμών στο πεδίο δράσης της Ύπατης Αρμοστείας υπάγονται μέτρα προαγωγής και πρόληψης που στοχεύουν στην προστασία αυτών των ατόμων. Η Ύπατη Αρμοστεία συνεχίζει να αναζητά σε αυτόν τον τομέα μεθόδους προαγωγής και πρόληψης αφού το Γραφείο μπορεί να συνεισφέρει αποτελεσματικά σε συνεργασία με τα ενδιαφερόμενα Κράτη.

Βασικές διατάξεις των Συμβάσεων του 1954 και του 1961

ΣΤ. Βασικές διατάξεις της Σύμβασης του 1954 για το Καθεστώς των Ανηθαγενών

37. Η Σύμβαση του 1954 για το Καθεστώς των Ανηθαγενών είναι το βασικότερο κείμενο του ισχύοντος διεθνούς δικαίου που ρυθμίζει το καθεστώς των ανιθαγενών για τους οποίους διασφαλίζει θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες χωρίς διακρίσεις. Η Σύμβαση υιοθετήθηκε για την προστασία των ανιθαγενών που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του ορισμού του πρόσφυγα της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων. Όπως προαναφέρθηκε επρόκειτο να υιοθετηθεί με την μορφή Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση του 1951.

38. Οι διατάξεις της Σύμβασης δεν αποτελούν υποκατάστατο της ιθαγένειας για όσους έχουν γεννηθεί και έχουν συνήθη διαμονή στο έδαφος ενός Κράτους. Πρόκειται για διεθνείς νομικές αρχές που διέπουν το θεσμό της ιθαγένειας. Η βελτίωση των δικαιωμάτων και του καθεστώτος των ανιθαγενών κατά τα οριζόμενα στις διατάξεις της δεν μειώνουν την ανάγκη κτήσης ιθαγένειας. Η θέση αυτή αποτυπώνεται στις παραγράφους 15 και 16 του Παραρτήματος της Σύμβασης που ρυθμίζει την έκδοση «ταξιδιωτικού εγγράφου» :

Παράγραφος 15 : Τόσον η χορήγησης του τίτλου, όσον και οι επ' αυτού εγγραφαι δεν καθορίζουσι, ούτε θίγουσι την νομικήν θέσιν του δικαιούχου, ιδία εις ό,τι αφορά την εθνικότητα.

Παράγραφος 16 : Η χορήγησης του τίτλου δεν παρέχει εις τον δικαιούχον αυτού ουδέν δικαίωμα προστασίας εκ μέρους των διπλωματικών ή προξενικών αντιπροσώπων της χορηγησάσης αυτόν χώρας και δεν παρέχει αυτή καθ' εαυτή εις τους αντιπροσώπους τούτους δικαίωμα προστασίας.

Σημειώνεται πάντως ότι η αναγνώριση στο πρόσωπο των ανιθαγενών ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν υποκαθιστά την ιθαγένεια.

39. Οι βασικές διατάξεις της Σύμβασης του 1954 :

α. Ο Ορισμός του όρου «ανιθαγενής» :

Το άρθρο 1 ορίζει :

« Δια τους σκοπούς της παρούσης Συμβάσεως, ο όρος « ανιθαγενής» υποδηλοί πρόσωπον το οποίον ουδέν Κράτος θεωρεί ως υπήκοόν του κατ' εφαρμογήν της νομοθεσίας του».

Πρόκειται για αυστηρά νομικό ορισμό. Δεν αναφέρεται στην ποιότητα της ιθαγένειας , στον τρόπο κτήσης της ή στο δικαίωμα στην ιθαγένεια. Ο ορισμός αποτυπώνει το νομικό γεγονός, την εφαρμογή του νόμου, με τον οποίο η εθνική νομοθεσία ιθαγένειας του Κράτους ορίζει *ex lege*, ή αυτόματα ποιος έχει ιθαγένεια. Υπογραμμίζεται ότι η απόκτηση, απονομή, απώλεια και αποκλήρυξη της ιθαγένειας διέπεται από αρχές, καίριας σημασίας για τον ορισμό του δικαιούμενου πρόσβασης στην ιθαγένεια ακόμα και σε περιπτώσεις όπου, κατ' εφαρμογή του νόμου, δεν κτάται η ιθαγένεια.

β. Πρόσωπα που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης του 1954

Η Σύμβαση δεν εφαρμόζεται :

ι) Επί προσώπων άτινα απολαύουν νύν προστασίας ή αρωγής εκ μέρους οργανώσεως ή καθιδρύματος των Ηνωμένων Εθνών, εξαιρουμένου του Υπατου Αρμοστού των Ηνωμένων Εθνών δια τους Πρόσφυγας και εφ' όσον χρόνον ταύτα απολαύουν της ρηθείσης προστασίας ή της ρηθείσης αρωγής.

ιι) Επί προσώπων θεωρουμένων, υπό των αρμοδίων αρχών της χώρας όπου τα πρόσωπα ταύτα έχουν την μόνιμον διαμονήν των, ως εχόντων τα εκ της κτήσεως της ιθαγένειας της χώρας ταύτης δικαιώματα και υποχρεώσεις.

ιιι) Επί προσώπων δια τα οποία υφίστανται σοβαροί λόγοι να θεωρηθούν :

- Ως διαπράξαντα εγκλήματα κατά της ειρήνης, εγκλήματα πολέμου ή εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, κατά την έννοιαν των διεθνών κειμένων, συνταχθέντων προς καθιέρωσιν σχετικών προς τα εγκλήματα ταύτα διατάξεων.

- Ως διαπράξαντα βαρύ έγκλημα κοινού δικαίου εκτός χώρας της διαμονής των προτού γίνουν δεκτά εις ταύτην.

- Ως καταστάνατα ένοχα ενεργειών αντιθέτων προς τους σκοπούς και τας αρχάς των Ηνωμένων Εθνών.

γ. Καθορισμός του καθεστώτος του Ανιθαγενούς

Η απόφαση για το καθεστώς του ανιθαγενούς και κατά συνέπεια η υπαγωγή του ενδιαφερόμενου στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης λαμβάνεται κατ' εφαρμογή της διαδικασίας που έχει υιοθετήσει με εσωτερική νομοθεσία το Συμβαλλόμενο Κράτος. Ο ρόλος της Ύπατης Αρμοστείας στις διαδικασίες αυτές είναι συμβουλευτικός και είναι καίριας σημασίας λόγω της εμπειρίας του Γραφείου σε ζητήματα ανιθαγένειας και ιθαγένειας.

δ. Διατάξεις για το καθεστώς των Ανιθαγενών

Η Σύμβαση περιέχει διατάξεις για τα δικαιώματα των ανιθαγενών και τις υποχρεώσεις τους ανάλογα με το νομικό τους καθεστώς στην χώρα διαμονής τους. Πρόκειται για το δικαίωμα του παρίστασθαι ενώπιον Δικαστηρίου, για περιουσιακά δικαιώματα, και για την θρησκευτική ελευθερία. Οι ανιθαγενείς υποχρεούνται να συμμορφώνονται με τους νόμους και τους κανονισμούς της χώρας διαμονής τους. Η Σύμβαση προστατεύει και άλλα δικαιώματα που συμβάλλουν στη βελτίωση της καθημερινής ζωής των ανιθαγενών : δικαίωμα στην απασχόληση, στην δημόσια εκπαίδευση, στην δημόσια υγεία, προστασίας βάσει της εργατικής νομοθεσίας και της κοινωνική ασφάλισης της χώρας διαμονής. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη ενθαρρύνονται να αναγνωρίζουν στους ανιθαγενείς που διαμένουν νόμιμα στο έδαφός τους μεταχείριση τουλάχιστον εξίσου ευνοϊκή με αυτήν που επιφυλάσσουν στους πολίτες τους και σε άλλες περιπτώσεις, μεταχείριση εξίσου ευνοϊκή με αυτήν που παρέχουν στους πολίτες άλλου Κράτους ή στους αλλοδαπούς εν γένει που διαμένουν στο έδαφός τους υπό τις ίδιες συνθήκες.

ε. Έγγραφα ταυτότητας και ταξιδιωτικά έγγραφα

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη που αναγνωρίζουν, κατ' εφαρμογή της Σύμβασης, το καθεστώς των ανιθαγενών υποχρεούνται να χορηγούν στα πρόσωπα αυτά έγγραφα ταυτότητας και ταξιδιωτικά έγγραφα. Η έκδοση ταξιδιωτικού εγγράφου δεν συνεπάγεται απονομή ιθαγένειας, δεν αλλάζει το καθεστώς του ατόμου, δεν αποτελεί αναγνώριση του δικαιώματος στην εθνική προστασία ούτε παρέχει στις Αρχές την εξουσία προστασίας του ανιθαγενούς. Υπογραμμίζεται όμως η σημασία των εγγράφων αυτών για τους ανιθαγενείς αφού τους διευκολύνουν να ταξιδεύουν σε άλλες χώρες για λόγους σπουδών, εργασίας, υγείας ή μετεγκατάστασης. Σύμφωνα με το Παράρτημα της Σύμβασης, κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος υποχρεούται να αναγνωρίζει την εγκυρότητα αυτών των εγγράφων που εκδίδονται από άλλα Συμβαλλόμενα Κράτη. Η Ύπατη Αρμοστεία παρέχει τεχνική βοήθεια στην έκδοση αυτών των εγγράφων.

στ. Απέλαση

Απαγορεύεται η απέλαση των ανιθαγενών εκτός αν συντρέχουν λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης. Η απέλαση ρυθμίζεται από την διαδικασία που προβλέπεται από το νόμο και ελέγχεται από τη δικαιοσύνη, εκτός εάν αντιτίθεται σ' αυτό επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας. Στην Τελική Πράξη αποτυπώνεται η γενικά παραδεδεγμένη αρχή της *μη επαναπροώθησης* όταν υπάρχει κίνδυνος δίωξης. Οι συντάκτες της Σύμβασης δεν έκριναν απαραίτητο να περιλάβουν σε διάταξη της Σύμβασης, που αποσκοπεί στην ρύθμιση του καθεστώτος των *de jure* ανιθαγενών, την αρχή της *μη επαναπροώθησης*.

ζ. Πολιτογράφηση

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη διευκολύνουν, στο μέτρο του εφικτού, την αφομοίωση και την πολιτογράφηση των ανιθαγενών. Ειδικότερα, θα καταβάλλουν προσπάθεια να επιταχύνουν την διαδικασία πολιτογράφησης και να μειώσουν, στο μέτρο του δυνατού, τα τέλη και τα έξοδα αυτή της διαδικασίας.

η. Επίλυση διαφορών

Κάθε διαφορά μεταξύ των Συμβαλλομένων στην Σύμβαση Κρατών, που αφορά την ερμηνεία της ή την εφαρμογή της και που δεν ρυθμίζεται με άλλα μέσα, υποβάλλεται στο Διεθνές Δι-

καστήριο με αίτημα ενός εκ των μερών της διαφοράς.

θ. Επιφυλάξεις

Αναγνωρίζοντας την έννομη τάξη των Συμβαλλομένων Κρατών η Σύμβαση επιτρέπει τη διατύπωση επιφυλάξεων σε ορισμένες διατάξεις της. Επιτρέπεται η διατύπωση επιφυλάξεων σε όλες τις διατάξεις της Σύμβασης εκτός από αυτές που χαρακτηρίζονται από τα Συμβαλλόμενα Κράτη ως θεμελιώδους σημασίας. Έτσι απαγορεύεται η διατύπωση επιφυλάξεων στα άρθρα : 1 (ορισμός/ ρήτρεις αποκλεισμού), 3 (αποκλεισμός διακρίσεων), 4 (θρησκεία), 16 παρ. 1 (δικαίωμα του παρίστασθαι ενώπιον Δικαστηρίου), και 33 έως 42 (Τελικές Διατάξεις).

ι. Τελική Πράξη

Με την Τελική Πράξη προτείνεται στα Συμβαλλόμενα Κράτη να αναγνωρίζουν τη βασιμότητα των λόγων για τους οποίους ένα πρόσωπο απαρνείται την προστασία του Κράτους ιθαγένειάς του και να αντιμετωπίζουν ευνοϊκά τη δυνατότητα αναγνώρισης στο εν λόγω πρόσωπο της μεταχείρισης που προβλέπει η Σύμβαση. Η σύσταση αυτή αφορά τους *de facto* ανιθαγενείς που αν και έχουν ιθαγένεια δεν απολαμβάνουν την εθνική προστασία που αυτή συνεπάγεται.

Z. Βασικές διατάξεις της Σύμβασης του 1961 για τη Μείωση της Ανιθαγένειας

40. Το κατ' εξοχήν διεθνές κείμενο που επιλύει το πρόβλημα της ανιθαγένειας είναι η Σύμβαση του 1961 για τη Μείωση ή Εξάλειψη της Ανιθαγένειας. Στόχος της Σύμβασης είναι ο καθορισμός των προϋποθέσεων κτήσης ή διατήρησης της ιθαγένειας όσων διαφορετικά θα ήσαν ανιθαγενείς που όμως έχουν πραγματικό δεσμό με το Κράτος λόγω γέννησης, καταγωγής ή διαμονής καθώς και της διατήρησης της ιθαγένειας όσων καθίστανται εκ παραδρομής ή εξ αμελείας ανιθαγενείς.

41. Οι βασικές διατάξεις της Σύμβασης του 1961 είναι συνοπτικά οι εξής:

α. Απονομή της Ιθαγένειας (άρθρα 1 έως 4)

Η ιθαγένεια απονέμεται σε άτομα που διαφορετικά θα ήσαν ανιθαγενή και έχουν πραγματικό δεσμό με το Κράτος είτε λόγω γέννησης είτε λόγω καταγωγής. Η ιθαγένεια απονέμεται :

- ι) βάσει νόμου, με τη γέννηση στο έδαφος του Κράτους,
- ii) βάσει νόμου, σε συγκεκριμένη ηλικία, όταν το ενδιαφερόμενο πρόσωπο γεννήθηκε στο έδαφος του Κράτους, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις της εθνικής νομοθεσίας,
- iii) με αίτηση του ενδιαφερόμενου προσώπου που έχει γεννηθεί στο έδαφος του Κράτους (αυτή η διαδικασία απονομής ιθαγένειας εξαρτάται από προϋποθέσεις που ορίζονται στην εθνική νομοθεσία, όπως: προθεσμία υποβολής της αίτησης, όροι διαμονής, λευκό ποινικό μητρώο και καθεστώς ανιθαγένειας),
- iv) με τη γέννηση παιδιού του οποίου η μητέρα έχει την ιθαγένεια του Κράτους γέννησής του,
- v) λόγω καταγωγής, δεν κτάται η ιθαγένεια του Συμβαλλόμενου Κράτους γέννησης βάσει της ηλικίας ή προϋποθέσεων διαμονής (αυτή η διαδικασία απονομής ιθαγένειας εξαρτάται από προϋποθέσεις που ορίζονται στην εθνική νομοθεσία, όπως : προθεσμία υποβολής της αίτησης, όροι διαμονής, λευκό ποινικό μητρώο και καθεστώς ανιθαγένειας),
- vi) σε έκθετα βρέφη που ανακαλύπτονται στην επικράτεια του Συμβαλλόμενου Κράτους.
- vii) με τη γέννηση, βάσει νόμου, εάν η ιθαγένεια ενός εκ των γονέων κατά το χρόνο γέννησης ήταν αυτή του Συμβαλλόμενου Κράτους, ακόμα και αν το Κράτος γέννησης είναι διαφορετικό από αυτό της ιθαγένειας των γονέων του (αυτή η διαδικασία απονομής ιθαγένειας εξαρτάται από προϋποθέσεις που ορίζονται στην εθνική νομοθεσία, όπως : προθεσμία υποβολής της αίτησης, όροι διαμονής, λευκό ποινικό μητρώο και καθεστώς ανιθαγένειας),
- viii) με αίτηση κατά τα οριζόμενα στην εθνική νομοθεσία, εάν η ιθαγένεια ενός εκ των γονέων κατά το χρόνο της γέννησης ήταν αυτή του Συμβαλλόμενου Κράτους, ακόμα και αν το

Κράτος γέννησης είναι διαφορετικό από αυτό της ιθαγένειας των γονέων (αυτή η διαδικασία απονομής ιθαγένειας εξαρτάται από προϋποθέσεις που ορίζονται στην εθνική νομοθεσία, όπως : προθεσμία υποβολής της αίτησης, όροι διαμονής, λευκό ποινικό μητρώο και καθεστώς ανιθαγένειας).

β. Απώλεια/ αποκήρυξη της ιθαγένειας (άρθρα 5 - 7)

Απώλεια ή αποκήρυξη της ιθαγένειας επιτρέπεται με την προϋπόθεση της προηγούμενης κτήσης ή διαβεβαίωσης κτήσης μίας άλλης ιθαγένειας. Εξαίρεση προβλέπεται στις περιπτώσεις πολιτογράφησης όπου παρά την γνωστοποίηση της διαδικασίας διατήρησης της ιθαγένειας και των προθεσμιών, κατοικούν στο εξωτερικό για ορισμένο διάστημα και παραλείπουν να εκφράσουν την βούλησή τους για διατήρηση της ιθαγένειάς τους. Πολιτογραφημένο είναι το πρόσωπο που απέκτησε την ιθαγένεια μετά από αίτηση του που το Συμβαλλόμενο Κράτος είχε την διακριτική ευχέρεια να απορρίψει. Η απώλεια της ιθαγένειας ρυθμίζεται μόνον από τις διατάξεις του νόμου και συνοδεύεται από διαδικαστικές εγγυήσεις, όπως το δικαίωμα σε δίκαιη κρίση της υπόθεσης από δικαστήριο ή άλλο ανεξάρτητο όργανο.

γ. Στέρηση της ιθαγένειας (άρθρα 8 - 9)

Απαγορεύεται η στέρηση της ιθαγένειας εάν θα οδηγήσει σε ανιθαγένεια. Προβλέπονται όμως οι ακόλουθες εξαιρέσεις :

ι) η κτήση της ιθαγένειας είναι προϊόν λανθασμένης ερμηνείας ή απάτης,

ιι) όταν η στέρηση της ιθαγένειας αποτελεί απόρροια πράξεων που δεν συμβιβάζονται με το καθήκον πίστης στο Κράτος ιθαγένειας κατά παράβαση ρητής απαγόρευσης ή λόγω προσωπικής συμπεριφοράς βλαπτικής για ζωτικά συμφέροντα του εν λόγω Κράτους,

ιιι) με την ορκωμοσία ή την πανηγυρική διακήρυξη πίστης προς άλλο Κράτος ή απάρνηση της πίστης προς το Συμβαλλόμενο Κράτος,

ιιιι) με απώλεια του πραγματικού δεσμού, από πολιτογραφημένους υπηκόους που παρά την γνωστοποίηση των όρων διατήρησης της ιθαγένειας παραλείπουν να εκφράσουν τη σχετική βούλησή τους (βλ. παραπάνω υπό στοιχείο β).

Η στέρηση της ιθαγένειας ρυθμίζεται από το νόμο και συνοδεύεται από διαδικαστικές εγγυήσεις, όπως το δικαίωμα σε μία δίκαιη δίκη. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη δεν θα στερήσουν την ιθαγένειά τους από κανένα πρόσωπο ή ομάδα προσώπων για λόγους φυλής, εθνικότητας, θρησκείας ή πολιτικών πεποιθήσεων.

δ. Μεταβίβαση εδάφους (άρθρο 10)

Οι διμερείς ή πολυμερείς συμβάσεις επιβάλλεται να διασφαλίζουν την ιθαγένεια και να προβλέπουν την πρόληψη της ανιθαγένειας όταν το έδαφος ενός Κράτους μεταβιβάζεται στην δικαιοδοσία άλλου. Ελλείψει σχετικής σύμβασης το ενδιαφερόμενο Κράτος υποχρεούται να απονείμει ιθαγένεια στα πρόσωπα, που διαφορετικά, λόγω της μεταβίβασης του εδάφους, θα καταστούν ανιθαγενείς.

ε. Διεθνής Οργανισμός (άρθρο 11)

Προβλέπεται η δημιουργία οργάνου, στο σύστημα των Ηνωμένων Εθνών, με αρμοδιότητα να κρίνει προσφυγές των ενδιαφερομένων προσώπων που εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης. Το όργανο αυτό συνδράμει τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα να υποβάλλουν το αίτημά τους στην αρμόδια εθνική αρχή. Με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης το έργο αυτό έχει ανατεθεί στην Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες.

στ. Διαφορές (άρθρο 14)

Οι διαφορές μεταξύ των Συμβαλλόμενων Κρατών για την ερμηνεία ή την εφαρμογή της Σύμβασης, που δεν ρυθμίζονται με άλλα μέσα, υπάγονται στη δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου με αίτημα οιοδήποτε μέρους της διαφοράς.

ζ. Επιφυλάξεις (άρθρο 17)

Η διατύπωση επιφυλάξεων επιτρέπεται κατά την υπογραφή, κύρωση ή προσχώρηση μόνον για τα άρθρα : 11 (Δημιουργία Οργανισμού για την επίβλεψη εφαρμογής της Σύμβασης), 14 (παρομπή και κρίση των διαφορών στο Διεθνές Δικαστήριο), ή 15 (Δικαιοδοσία της γεωγραφικής εφαρμογής της Σύμβασης από τα Συμβαλλόμενα Κράτη).

η. Τελική Πράξη

Διευκρινίζει τους όρους της Σύμβασης και τις υποχρεώσεις των Συμβαλλόμενων Κρατών. Συνιστά την μεταχείριση των *de facto* ανιθαγενών ως *de jure* ανιθαγενών ώστε να αποκτήσουν αποτελεσματική ιθαγένεια.

Προσχώρηση

Η. Η σημασία της προσχώρησης

42. Η Προσχώρηση στην Σύμβαση του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών είναι σημαντική γιατί αποτελεί το πλαίσιο μεταχείρισης των ανιθαγενών. Εγγυάται στο άτομο σταθερότητα και διασφαλίζει την πραγμάτωση ορισμένων βασικών δικαιωμάτων και αναγκών, όπως την πρόσβαση στη Δικαιοσύνη και στην εκπαίδευση. Αυτοί οι σταθεροποιητικοί παράγοντες, καθώς και η βελτίωση της ποιότητας ζωής των ανιθαγενών, μειώνει το ενδεχόμενο μελλοντικής μετακίνησης των ανιθαγενών πληθυσμών.

43. Η Προσχώρηση στην Σύμβαση του 1961 για τη Μείωση της Ανιθαγένειας είναι σημαντική γιατί είναι το βασικότερο διεθνές κείμενο που έχει υιοθετηθεί μέχρι σήμερα για την αποτροπή της ανιθαγένειας. Στόχος της Σύμβασης είναι ο καθορισμός των προϋποθέσεων κτήσης ή διατήρησης της ιθαγένειας όσων διαφορετικά θα ήσαν ανιθαγενείς, που όμως έχουν πραγματικό δεσμό με το Κράτος λόγω γέννησης, καταγωγής ή διαμονής.

44. Η προσχώρηση στις διεθνείς αυτές Συμβάσεις είναι μάλλον χαμηλού επιπέδου επειδή κανένας διεθνής οργανισμός δεν την έχει προάγει. Από την ενσωμάτωση των αρχών που αποτυπώνονται στη Σύμβαση του 1961 είναι σημαντικές οι εξελίξεις στα ανθρώπινα δικαιώματα, η κρατική πρακτική, η νομολογία και οι διαιτητικές αποφάσεις για την ιθαγένεια. Από την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, τη Σύμβαση για την Εξάλειψη Κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων, και άλλα διεθνή κείμενα για τις γυναίκες, τα παιδιά, τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, προκύπτει η αναγνώριση του δικαιώματος στην ιθαγένεια. Η νομολογία του ΔΔΔΔ και του Διεθνούς Δικαστηρίου, οι συμβάσεις που υιοθετούνται για τη διαδοχή Κρατών και η κρατική πρακτική αποτυπώνουν το δικαίωμα στην ιθαγένεια και τις κατευθυντήριες αρχές που διέπουν την απονομή της ιθαγένειας.

45. Από τις περιφερειακές εξελίξεις (την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Ιθαγένεια που υιοθετήθηκε το 1997 στα πλαίσια του Συμβουλίου της Ευρώπης, την Αμερικανική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων) και τις εξελίξεις σε διεθνές επίπεδο (το έργο της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου στον τομέα της διαδοχής κρατών και της ιθαγένειας) προκύπτει ότι οι αρχές που αποτυπώνονται στη Σύμβαση του 1961 αποτελούν τα ελάχιστα κοινά κριτήρια για πολλά Κράτη. Παρόλα αυτά, τα περισσότερα Κράτη αναγνωρίζουν τις γενικές αρχές της Σύμβασης και την καίρια σημασία του πραγματικού δεσμού του ατόμου με το Κράτος στην διαδικασία μείωσης και εξάλειψης της ανιθαγένειας. Η αύξηση των προσχωρήσεων στις Συμβάσεις ανιθαγένειας θα ωθήσει τα Κράτη να αναγνωρίσουν, στις κατάλληλες περιπτώσεις, το δεσμό του ατόμου με το Κράτος, αποτρέποντας έτσι την ανιθαγένεια.

46. Η σημασία της προσχώρησης στις Συμβάσεις του 1954 και 1961 έχει σημαντικές πρακτικές συνέπειες :

α. Σε διεθνές επίπεδο

- 1) Συνεργασία με την διεθνή κοινότητα για την μείωση και την εξάλειψη της ανιθαγένειας.
- 2) Ενίσχυση των διεθνών απαγορεύσεων μεμονωμένων ή ομαδικών απελάσεων.

3) Βελτίωση των διεθνών σχέσεων και της σταθερότητας με την αποτροπή και την επίλυση των διαφορών που αφορούν στο καθεστώς της ανιθαγένειας.

4) Εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των ανθρωπιστικών κριτηρίων.

5) Πρόληψη των αναγκαστικών πληθυσμιακών μετακινήσεων και των κυμάτων των προσφύγων θεραπεύοντας τις αιτίες αυτών των φαινομένων.

6) Ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου για την κτήση της ιθαγένειας και την διατήρηση μίας αποτελεσματικής ιθαγένειας.

7) Διευκόλυνση του έργου της Ύπατης Αρμοστείας που συνίσταται στην προαγωγή, σε διεθνές επίπεδο, του σεβασμού των αρχών που αποτυπώνονται σ' αυτές τις Συμβάσεις.

8) Αποτελεσματική λύση των διαφορών σχετικά με την ιθαγένεια.

β. Σε εθνικό επίπεδο

1) Ενίσχυση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

2) Πραγμάτωση του δικαιώματος του ατόμου σε εθνική προστασία και της αντίστοιχης εξουσίας του Κράτους να διευρύνει την προστασία.

3) Αναγνώριση του πραγματικού και αποτελεσματικού δεσμού ή του κατάλληλου δεσμού που συνδέει το άτομο με το Κράτος.

4) Ενδυνάμωση της εθνικής αλληλεγγύης και σταθερότητας.

47. Η αύξηση του αριθμού των προσχωρήσεων στην Σύμβαση του 1961 θα λειτουργήσει ως κίνητρο παγκόσμιας αναγνώρισης των αρχών που επιβεβαιώνουν τον πραγματικό σύνδεσμο του ατόμου με το κράτος, συμβάλλοντας έτσι στην μείωση ή την εξάλειψη της ανιθαγένειας. Η ιθαγένεια εξασφαλίζει την αναγνώριση και άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και προνομίων. Βάσει της ιθαγένειας τα Κράτη παρέχουν διπλωματική προστασία ή αντιπροσωπεύουν σε διεθνές επίπεδο τα άτομα. Η ύπαρξη αποτελεσματικής ιθαγένειας αποτελεί την καίρια προϋπόθεση για την εξάλειψη κάθε ενδεχόμενου μη αναγκαίας μετακίνησης πληθυσμών. Έτσι η αναγνώριση από τα Κράτη ατομικών δικαιωμάτων αφορούν γενικά την ιθαγένεια δεν την υποκαθιστά.

48. Η προσχώρηση στη Σύμβαση του 1954 για το καθεστώς των Ανιθαγενών είναι καίριας σημασίας γιατί αναγνωρίζονται στους ανιθαγενείς πολλά από τα δικαιώματα που είναι αναγκαία για να ζήσουν μία σταθερή ζωή. Η προσχώρηση στην Σύμβαση του 1961 για την Μείωση ή την Εξάλειψη της Ανιθαγένειας συμβάλλει στην επίλυση πολλών καταστάσεων που καταλήγουν στην ανιθαγένεια. Η προσχώρηση στην Σύμβαση του 1961, που αποτυπώνει γενικά παραδεγμένες αρχές του διεθνούς δικαίου λειτουργεί ως σημείο αναφοράς για την εθνική νομοθεσία ιθαγένειας και επιλύει προβλήματα σύγκρουσης νόμων και προτάσσει την λύση της διεθνούς κοινότητας για τη μείωση της ανιθαγένειας.

49. Η Σύμβαση του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών και η Σύμβαση του 1961 για την Μείωση ή την Εξάλειψη της Ανιθαγένειας αποτελούν τη νομική βάση της προστασίας των ανιθαγενών και συμβάλλουν στη βελτίωση της σταθερότητας των διεθνών σχέσεων των Κρατών. Η αύξηση του αριθμού των Συμβαλλομένων Κρατών συμβάλλει, εκτός από την προστασία που παρέχει στα πρόσωπα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής τους, στη βελτίωση των διεθνών σχέσεων με τη ανάπτυξη νομικών αρχών που διέπουν την απονομή της ιθαγένειας και την μείωση της ανιθαγένειας, ενισχύοντας έτσι το διεθνές καθεστώς προστασίας.

Θ. Νομικά/πρακτικά ζητήματα

50. Όπως προβλέπεται και σε άλλες συμβάσεις των Ηνωμένων Εθνών τα Κράτη μπορούν να προσχωρήσουν στην Σύμβαση του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών και/ ή στην Σύμβαση του 1961 για τη Μείωση της Ανιθαγένειας οποτεδήποτε με την κατάθεση του κείμενου προσχώρησης στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού. Το κείμενο της προσχώρησης υπογράφεται συνηθώς από τον Αρχηγό του Κράτους ή την Κυβέρνηση ή από τον Υπουργό Εξωτερικών, και μετά

διαβιβάζεται μέσω του Αντιπροσώπου της ενδιαφερόμενης χώρας στην έδρα των Η.Ε. στη Νέα Υόρκη. Ένα κείμενο - υπόδειγμα προσχώρησης στις Συμβάσεις παρατίθεται στο Παράρτημα Ι.

51. Αναγνωρίζοντας τις ειδικές συνθήκες που επικρατούν στα ενδιαφερόμενα Κράτη κατά το χρόνο της κύρωσης ή της προσχώρησης οι Συμβάσεις προβλέπουν τη δυνατότητα των Κρατών να διατυπώνουν επιφυλάξεις ως προς ορισμένες διατάξεις τους. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη δικαιούνται, κατά την κύρωση ή την προσχώρηση στις Συμβάσεις να διατυπώσουν επιφυλάξεις σε ορισμένες διατάξεις τους εκτός από εκείνες που καθορίζονται ως θεμελιώδους σημασίας. Οι επιφυλάξεις που προβλέπονται στις δύο Συμβάσεις είναι περιορισμένες :

Α. Η Σύμβαση του 1954 για το Καθεστώς των Ανηθαγενών Η διατύπωση επιφυλάξεων επιτρέπεται σε όλες τις διατάξεις της Σύμβασης ΕΚΤΟΣ αυτών των άρθρων *1* (ορισμός/ ρήτρες αποκλεισμού), *3* (αποκλεισμός διακρίσεων), *4* (θρησκεία) , *16 παρ. 1* (δικαίωμα του παρίστασθαι ενώπιον Δικαστηρίου), και *33 έως 42* (Τελικές Διατάξεις).

Β. Η Σύμβαση του 1961 για την Εξάλειψη της Ανηθαγένειας Η διατύπωση επιφυλάξεων επιτρέπεται στις εξής διατάξεις της Σύμβασης : άρθρα *11* (Δημιουργία Οργανισμού για την επίβλεψη εφαρμογής της Σύμβασης), *14* (παραπομπή και κρίση των διαφορών στο Διεθνές Δικαστήριο), ή *15* (Δικαιοδοσία της γεωγραφικής εφαρμογής της Σύμβασης από τα Συμβαλλόμενα Κράτη).

Ι. Διαδικασίες προσχώρησης στις Συμβάσεις του 1954 και 1961

52. Τα στάδια της διαδικασίας είναι τα ακόλουθα :

α. Προετοιμάζονται και υπογράφονται τα κείμενα προσχώρησης σύμφωνα με τα κείμενα - πρότυπα που παρατίθενται στο Παράρτημα. Οι όποιες επιφυλάξεις διατυπώνονται πρέπει να είναι σύμφωνες με τη Σύμβαση και τα έγγραφα υπογράφονται και σφραγίζονται.

β. Σύμφωνα με το άρθρο 16 της Σύμβασης του 1961 και το άρθρο 35 της Σύμβασης του 1954, τα κείμενα προσχώρησης κατατίθενται στον Γενικό Γραμματέα των Η. Ε. στη Νέα Υόρκη. Τα κείμενα κατατίθενται είτε αυτοπροσώπως από τον Αρχηγό του Κράτους, τον Αρχηγό της Κυβέρνησης ή τον Υπουργό Εξωτερικών, από την Μόνιμη Αποστολή της χώρας στα Η.Ε. στην Νέα Υόρκη, ή αποστέλλονται ταχυδρομικά.

γ. Επιβάλλεται η τήρηση των εθνικών διαδικασιών μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται οι συνταγματικές προϋποθέσεις για την προσχώρηση στις διεθνείς συμβάσεις καθώς και η εθνική εφαρμογή των διατάξεων των διεθνών συμβάσεων. Ο τρόπος εφαρμογής των διεθνών συμβάσεων στις εσωτερικές έννομες τάξεις ενδέχεται να διαφέρουν από Κράτος σε Κράτος. Σε μερικά Κράτη η προσχώρηση αρκεί για την εφαρμογή του περιεχομένου της διεθνούς σύμβασης στην εσωτερική έννομη τάξη. Σε άλλα Κράτη, ενδέχεται να απαιτείται η κύρωση ή η ενσωμάτωση των διατάξεων της διεθνούς σύμβασης.

53. Τα Κράτη ενδέχεται να προβληματίζονται για θέματα που αφορούν την αναθεώρηση ή την τροποποίηση της ισχύουσας εσωτερικής νομοθεσίας ιθαγένειας. Η Ύπατη Αρμοστεία συνδράμει τα ενδιαφερόμενα Κράτη με τις τεχνικές και άλλες συμβουλευτικές υπηρεσίες της σε κάθε ζήτημα που αφορά την ισχύουσα εθνική νομοθεσία και πιθανές τροποποιήσεις που απαιτούνται λόγω της προσχώρησης. Ο Οργανισμός συμβουλεύει και συνδράμει σε κάθε θέμα που αφορά την προσχώρηση στις Συμβάσεις καθώς και διευκρινίζει τις συνέπειες της προσχώρησης.

Παράρτημα

Υπόδειγμα κειμένου προσχώρησης στη Σύμβαση του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών

ΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΣ ΥΠΟΨΗ ότι την εικοστή ογδόη Σεπτεμβρίου χίλια εννιακόσια πενήντα τέσσερα η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών υιοθέτησε Σύμβαση για το Καθεστώς των Ανιθαγενών που είναι ανοικτή για προσχώρηση σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 35,

ΚΑΙ ΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΣ ΥΠΟΨΗ ότι η διάταξη της παραγράφου 3 του προαναφερόμενου άρθρου 35 ορίζει ότι η Σύμβαση πρέπει να επικυρωθεί, τα δε έγγραφα επικύρωσης πρέπει να κατατεθούν στον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών,

ΚΑΤΑ ΣΥΝΕΠΕΙΑ, ο κάτωθι υπογραμμένος [Τίτλος του Αρχηγού του Κράτους, του Αρχηγού της Κυβέρνησης ή του Υπουργού των Εξωτερικών] κοινοποιεί με το παρόν την προσχώρηση [του ενδιαφερομένου Κράτους];

ΕΓΙΝΕ στην _____ σήμερα, την _____ ημέρα του _____ χίλια εννιακόσια _____.

[Ακολουθεί η Μεγάλη του Κράτους Σφραγίδα & ανάλογα με την περίπτωση η υπογραφή του θεματοφύλακα].

[Υπογραφή του Αρχηγού του Κράτους , του Αρχηγού της Κυβέρνησης ή του Υπουργού των Εξωτερικών]

**Υπόδειγμα κειμένου προσχώρησης στη Σύμβαση του 1961
για τη Μείωση της Ανιθαγένειας**

ΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΣ ΥΠΟΨΗ ότι την τριακοστή Αυγούστου χίλια εννιακόσια εξήντα ένα η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών υιοθέτησε Σύμβαση για την Εξάλειψη της Ανιθαγένειας που είναι ανοικτή για προσχώρηση σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 16,

ΚΑΙ ΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΣ ΥΠΟΨΗ ότι η διάταξη της παραγράφου 3 του προαναφερόμενου άρθρου 16 ορίζει ότι η Σύμβαση πρέπει να επικυρωθεί, τα δε έγγραφα επικύρωσης πρέπει να κατατεθούν στον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών,

ΚΑΤΑ ΣΥΝΕΠΕΙΑ, ο κάτωθι υπογραμμένος [Τίτλος του Αρχηγού του Κράτους, του Αρχηγού της Κυβέρνησης ή του Υπουργού των Εξωτερικών] κοινοποιεί με το παρόν την προσχώρηση [του ενδιαφερομένου Κράτους];

ΕΓΙΝΕ στην _____ σήμερα, την _____ ημέρα του _____ χίλια εννιακόσια _____.

[Ακολουθεί η Μεγάλη του Κράτους Σφραγίδα & ανάλογα με την περίπτωση η υπογραφή του θεματοφύλακα].

[Υπογραφή του Αρχηγού του Κράτους , του Αρχηγού της Κυβέρνησης ή του Υπουργού των
Εξωτερικών]

**Απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ
3274 (XXIX)**

Ίδρυση, κατ' εφαρμογή της Σύμβασης για τη Μείωση της Ανιθαγένειας, οργάνου προσφυγής των προσώπων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης

Η Γενική Συνέλευση,

Έχοντας υπόψη τη Σύμβαση για τη Μείωση της Ανιθαγένειας της 28ης Αυγούστου του 1961¹⁷, και ειδικότερα τα άρθρα 11 και 20 που ορίζουν για την ίδρυση ενός οργάνου στο οποίο θα δύνανται να προσφεύγουν πρόσωπα τα οποία πιστεύουν ότι υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής της προκειμένου να εξετάζεται το αίτημά τους και να τους παρέχεται αρωγή για την υποβολή του αιτήματος στην αρμόδια Αρχή,

Επισημαίνοντας ότι η Σύμβαση θα τεθεί σε εφαρμογή την 13η Δεκεμβρίου του 1975,

Αξιολογώντας τις παρατηρήσεις και την επεξηγηματική έκθεση του Γενικού Γραμματέα¹⁸

Εκτιμώντας τις πρακτικές συνέπειες της πρότασης που απευθύνθηκε στην Ύπατη Αρμοστεία να συμπεριλάβει στο έργο της την εκπλήρωση των προαναφερόμενων υποχρεώσεων,

1. Καλεί το Γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας των Η.Ε. για τους Πρόσφυγες να αναλάβει προσωρινά τις αρμοδιότητες που προβλέπονται στο άρθρο 11 της Σύμβασης για τη Μείωση της Ανιθαγένειας, μετά την έναρξη ισχύος της,

2. Αποφασίζει να επανεξετάσει το αργότερο έως την 31^η σύνοδό της, την άποψη του Ύπατου Αρμοστή και τη σχετική δράση του με στόχο την λήψη απόφασης για την ίδρυση του οργάνου που προβλέπεται στο άρθρο 11 της Σύμβασης.

*2311^η Σύνοδος της Ολομέλειας
10.12.1974*

¹⁷ A/CONF.9/15, 1961.

¹⁸ Official Records of the General Assembly, Twenty-ninth Session, Annexes, agenda item 99, document A/9691.

Απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ

31/36

Ίδρυση, κατ' εφαρμογή της Σύμβασης για τη Μείωση της Ανιθαγένειας, οργάνου προσφυγής των προσώπων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης

Η Γενική Συνέλευση,

Αξιολογώντας την έκθεση του Ύπατου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες για την ίδρυση, κατ' εφαρμογή της Σύμβασης για τη Μείωση της Ανιθαγένειας, οργάνου προσφυγής των προσώπων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης,

Υπογραμμίζοντας ότι η Ύπατη Αρμοστεία εκπληρώνει το έργο που της ανατέθηκε κατ' εφαρμογή της Σύμβασης χωρίς να επιβαρύνεται οικονομικά ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών,

Καλεί την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες να συνεχίσει να εκπληρώνει το έργο αυτό.

*83^η Σύνοδος της Ολομέλειας
30.11.1976*

Πόρισμα της Εκτελεστικής Επιτροπής του Ύπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες Νο. 78 (ΧΛVI) «Πρόληψη και Μείωση της Ανιθαγένειας και προστασία των Ανιθαγενών Προσώπων» (1995)¹⁹

Η Εκτελεστική Επιτροπή,

Αναγνωρίζοντας το δικαίωμα κάθε προσώπου σε υπηκοότητα και το δικαίωμα να μην στερείται αυθαίρετα από την υπηκοότητα,

Ανήσυχη για το γεγονός ότι η ανιθαγένεια, συμπεριλαμβανομένης και της αδυναμίας να αποδειχθεί η ιθαγένεια, μπορεί να προκαλέσει μετακίνηση πληθυσμών,

Υπογραμμίζοντας ότι η πρόληψη και η μείωση της ανιθαγένειας και η προστασία των ανιθαγενών προσώπων είναι σημαντική για την πρόληψη δημιουργίας προσφυγικών ρευμάτων,

α) *Αναγνωρίζει* τις αρμοδιότητες που έχουν ήδη ανατεθεί στον Ύπατο Αρμοστή, για τους ανιθαγενείς πρόσφυγες και για την μείωση της ανιθαγένειας και ενθαρρύνει το UNHCR να συνεχίσει τις δραστηριότητές του για τους ανιθαγενείς, ως μέρος του έργου που έχει ανατεθεί σε αυτό με βάση το καταστατικό του, παρέχοντας διεθνή προστασία και αναζητώντας προληπτική στρατηγική και, αναγνωρίζει την αρμοδιότητα που του έχει ανατεθεί από τη Γενική Συνέλευση προκειμένου να εκπληρώνει το έργο που προβλέπεται από το άρθρο 11 της Σύμβασης του 1961 για τη Μείωση της Ανιθαγένειας,

β) *Καλεί* τα Κράτη να υιοθετήσουν νομοθεσία για την ιθαγένεια προκειμένου να μειωθούν οι περιπτώσεις ανιθαγένειας, σύμφωνα με τις θεμελιώδεις αρχές του διεθνούς δικαίου, ειδικότερα προλαμβάνοντας την αυθαίρετη στέρηση της ιθαγένειας, και καταργώντας τις διατάξεις που επιτρέπουν την στέρηση της υπηκοότητας χωρίς την προηγούμενη ύπαρξη ή απόκτηση κάποιας άλλης,

γ) *Ζητά* από το UNHCR να προάγει ενεργά την προσχώρηση των Κρατών στην Σύμβαση του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών Προσώπων και την Σύμβαση του 1961 για την Μείωση της Ανιθαγένειας, λόγω του περιορισμένου αριθμού των Κρατών, που είναι μέρη σε αυτά τα κείμενα, καθώς και να προάγει τις σχετικές τεχνικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες που αφορούν στην προετοιμασία και στην εφαρμογή της νομοθεσίας περί ιθαγένειας στα ενδιαφερόμενα Κράτη,

δ) *Επιπλέον ζητά* από το UNHCR να προάγει ενεργά την πρόληψη και την μείωση της ανιθαγένειας με την διάδοση πληροφοριών και την εκπαίδευση του προσωπικού και των κυβερνητικών αξιωματούχων και να ενισχύσει την συνεργασία με άλλους ενδιαφερόμενους οργανισμούς,

ε) *Καλεί* το UNHCR να παρέχει κάθε δύο χρόνια, αρχής γενομένης από την τεσσαρακοστή εβδόμη σύνοδο της Εκτελεστικής Επιτροπής, πληροφορίες για τις δραστηριότητες του σχετικά με τα ανιθαγενή πρόσωπα, ειδικότερα όσον αφορά την εφαρμογή των διεθνών κειμένων και των διεθνών αρχών που αφορούν στην ανιθαγένεια, συμπεριλαμβανομένης της σημασίας του προβλήματος της ανιθαγένειας.

¹⁹Πόρισμα της Εκτελεστικής Επιτροπής του Προγράμματος της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες

Απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ ²⁰

50/152

[Βάσει έκθεσης της Τρίτης Επιτροπής (A/50/632)]

Γραφείο του Υπατού Αρμοστή του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες

Η Γενική Συνέλευση,

Αφού αξιολόγησε την έκθεση της Υπατης Αρμοστείας των Η.Ε. για τους Πρόσφυγες σχετικά με τις δραστηριότητες του Γραφείου της και την έκθεση της Εκτελεστικής Επιτροπής του Προγράμματος της Υπατης Αρμοστείας για το έργο της 46^η συνόδου,

Λαμβάνοντας υπόψη την απόφαση της 49/169 της 23ης Δεκεμβρίου 1994,

Επιβεβαιώνοντας τη σημασία της Σύμβασης του 1951 και του Πρωτοκόλλου του 1967 4(4) για το Καθεστώς των Προσφύγων, που αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο του διεθνούς συστήματος προστασίας των προσφύγων, και επισημαίνοντας με ικανοποίηση ότι εκατόν τριάντα Κράτη είναι σήμερα Συμβαλλόμενα στο ένα ή και στα δύο αυτά διεθνή κείμενα,

Επιβεβαιώνοντας τον αμιγώς ανθρωπιστικό και μη πολιτικό χαρακτήρα των δραστηριοτήτων του Γραφείου της Υπατης Αρμοστείας, καθώς και τη σημασία του έργου της Υπατού Αρμοστή στην παροχή διεθνούς προστασίας στους πρόσφυγες και στην αναζήτηση λύσεως στα προβλήματα των προσφύγων,

Συγχαίροντας την Υπατο Αρμοστή και το προσωπικό της για τον αποτελεσματικό, θαρραλέο και αφοσιωμένο τρόπο που εκπληρώνουν τα καθήκοντά τους, τιμώντας τα μέλη του προσωπικού που κινδύνευσαν ή έχασαν την ζωή τους στην εκπλήρωση των καθηκόντων τους, και επισημαίνοντας την κατεπείγουσα ανάγκη για την υιοθέτηση αποτελεσματικών μέτρων ασφάλειας του προσωπικού που απασχολείται στις ανθρωπιστικές επιχειρήσεις,

Εκφράζοντας θλίψη για τα συνεχόμενα προβλήματα των προσφύγων, που δεν έχουν επιλυθεί και, επισημαίνοντας με ιδιαίτερο ενδιαφέρον ότι η προστασία των προσφύγων συνεχίζει να κινδυνεύει σε πολλές περιπτώσεις λόγω της άρνησης εισόδου σε χώρες ασύλου, της παράνομης απέλασης, της επαναπαπρωώθησης, της μη αιτιολογημένης κράτησης, λόγω απειλών στην προσωπική τους ασφάλεια και ακεραιότητα, στην αξιοπρέπειά τους, στην ευημερία τους, καθώς και λόγω της παραβίασης και του μη σεβασμού των θεμελιωδών ελευθεριών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων,

Συγχαίροντας τα Κράτη, που εκπληρώνουν τις διεθνείς υποχρεώσεις τους προστασίας και αρωγής των προσφύγων και στηρίζουν στην Υπατη Αρμοστεία κατά την εκπλήρωση του ανθρωπιστικού έργου που της έχει ανατεθεί, επιβραβεύοντας ιδιαίτερα τα λιγότερα αναπτυγμένα Κράτη και όσα φιλοξενούν εκατομμύρια προσφύγων για μεγάλα χρονικά διαστήματα, που αν και αντιμετωπίζουν σοβαρά εσωτερικά οικονομικά, αναπτυξιακά και περιβαλλοντικά προβλήματα, συνεχίζουν να δέχονται μεγάλους αριθμούς προσφύγων στο έδαφός τους,

Αναγνωρίζοντας ότι, η καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος σε άσυλο σε ορισμένες περιοχές θέτει σε κίνδυνο το θεσμό του ασύλου και πλήττει σοβαρά τη σωστή και αποτελεσματικά προστασία των προσφύγων,

Εκφράζοντας ανησυχία για την ανιθαγένεια καθώς και για την αδυναμία καθορισμού της ιθαγένειας επειδή ενδέχεται να προκαλέσουν αναγκαστικές μετακινήσεις πληθυσμών και επισημαίνοντας σχετικά ότι η πρόληψη και η μείωση της ανιθαγένειας καθώς και ότι η προστασία των ανιθαγενών προσώπων συμβάλλουν αποτελεσματικά στην πρόληψη των ενδεχόμενων προσφυγικών καταστάσεων,

²⁰ Της 9.2.1996

1. *Επιβεβαιώνει* τη θεμελιώδη σημασία και τον αμιγώς ανθρωπιστικό και μη πολιτικό χαρακτήρα των δραστηριοτήτων του Γραφείου της Ύπατης Αρμοστείας στην εκπλήρωση του έργου παροχής διεθνούς προστασίας στους πρόσφυγες και αναζήτησης λύσεων στα προσφυγικά προβλήματα καθώς και την ανάγκη συνεργασίας με τα Κράτη ώστε να διευκολυνθεί η αποτελεσματική άσκηση του έργου της,

2. *Καλεί* τα Κράτη που δεν το έχουν ακόμα πράξει να προσχωρήσουν και να εφαρμόσουν τη Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων και τα σχετικά περιφερειακά σύμφωνα που προβλέπουν την προστασία των προσφύγων,

3. *Απευθύνει έκκληση* σε όλα τα Κράτη να σέβονται το θεσμό του ασύλου, που αποτελεί αναντικατάστατο μέσο προστασίας των προσφύγων, να διασφαλίζουν την εφαρμογή των αρχών προστασίας τους, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται η θεμελιώδης αρχή της μη επαναπροώθησης, καθώς και την ανθρώπινη μεταχείριση των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων σύμφωνα με τους διεθνώς αναγνωρισμένους ανθρωπιστικούς κανόνες και τις διατάξεις του δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων,

4. *Επιβεβαιώνει* ότι ο καθένας, χωρίς διάκριση καμιάς μορφής, έχει δικαίωμα σε άσυλο και προστασία από διώξεις σε άλλες χώρες,

5. *Υπογραμμίζει* τη σημασία διασφάλισης της πρόσβασης όλων των ατόμων που αιτούνται διεθνή προστασία, σε δίκαιες και αποτελεσματικές διαδικασίες για τον καθορισμό του καθεστώτος τους ως πρόσφυγες, ή, ανάλογα με την περίπτωση σε άλλους μηχανισμούς ώστε να διασφαλιστεί ο εντοπισμός και η προστασία των ατόμων που έχουν ανάγκη διεθνούς προστασίας χωρίς να παραγνωρίζεται η προστασία που δικαιούνται οι πρόσφυγες σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951, το Πρωτόκολλο του 1967 και τις σχετικά περιφερειακά κείμενα,

6. *Επιβεβαιώνει* τη διαχρονική αξία της μετεγκατάστασης, ως μέσου προστασίας,

7. *Επαναβεβαιώνει* ότι στηρίζει το έργο του Γραφείου της Ύπατης Αρμοστείας στην αναζήτηση μέτρων που προάγουν την παροχή διεθνούς προστασίας σε όσους την έχουν ανάγκη, σύμφωνα με τις θεμελιώδεις αρχές προστασίας, που απορρέουν από το διεθνές δίκαιο, και αναμένει τις ανεπίσημες απόψεις του Γραφείου τις Ύπατης Αρμοστείας για το θέμα αυτό,

8. *Απευθύνει έκκληση* για σφαιρικότερη ανταπόκριση της διεθνούς κοινότητας στις ανάγκες των εσωτερικά εκτοπισμένων ατόμων, και σύμφωνα με την απόφασή της 49/169 επιβεβαιώνει την στήριξή της στις προσπάθειες της Ύπατης Αρμοστείας, που έχουν αναληφθεί τη αιτήσεϊ του Γενικού Γραμματέα ή των αρμοδίων κύριων οργάνων των Ηνωμένων Εθνών και με τη συγκατάθεση του ενδιαφερόμενου Κράτους. Λαμβάνοντας υπόψη το συμπληρωματικό χαρακτήρα της εντολής και της εμπειρίας άλλων οργανώσεων αρμόδιων για την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας και προστασίας σ' αυτήν την κατηγορία προσώπων, επισημαίνοντας ότι οι δραστηριότητες που αφορούν στους εσωτερικά εκτοπισμένους δεν πρέπει να υποθάλπουν το θεσμό του ασύλου, το δικαίωμα σε άσυλο και προστασία από τις διώξεις σε άλλες χώρες,

9. *Επαναβεβαιώνει* την αλληλεξάρτηση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της πρόληψης των προσφυγικών καταστάσεων, αναγνωρίζει ότι η αποτελεσματική προαγωγή και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών με θεσμούς που στηρίζουν το κράτος δικαίου, τη δικαιοσύνη και την υπευθυνότητα, συμβάλλουν θετικά στην αντιμετώπιση, από τα Κράτη, των αιτίων των προσφυγικών μετακινήσεων και στην εκπλήρωση των ανθρωπιστικών υποχρεώσεων των Κρατών στο στάδιο της επανένταξης των επαναπατριζόμενων προσφύγων. Σχετικά με το θέμα αυτό καλεί την Ύπατη Αρμοστεία των Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, στα πλαίσια της εντολής της και τη αιτήσεϊ της ενδιαφερόμενης Κυβέρνησης, να ενισχύσει τη στήριξή της στις εθνικές προσπάθειες, σε νομικό και δικαστικό επίπεδο και, όπου είναι αναγκαίο, να συνεργαστεί με την Ύπατη Αρμοστεία των Η.Ε. για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου,

10. *Επαναβεβαιώνει* ότι η βοήθεια ανάπτυξης και αποκατάστασης είναι ζωτικής σημασίας

για την αντιμετώπιση των αιτίων των προσφυγικών καταστάσεων καθώς και το πλαίσιο της ανάπτυξης των στρατηγικών πρόληψης,

11. Καταδικάζει όλες τις μορφές εθνικής βίας και μη ανεκτικότητας, που αποτελούν τις κύριες αιτίες της αναγκαστικής μετακίνησης των πληθυσμών και εμποδίζουν τις μόνιμες λύσεις των προσφυγικών προβλημάτων, και απευθύνει έκκληση στα Κράτη να καταπολεμήσουν την έλλειψη ανοχής, το ρατσισμό και τη ξενοφοβία και να αντιμετωπίσουν με ανθρωπισμό και με κατανόηση με δημόσιες ανακοινώσεις, με την κατάλληλη νομοθεσία και με τις κοινωνικές πολιτικές, την ιδιαίτερη κατάσταση των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο,

12. Καλωσορίζει την Κοινή Βάση Δράσης που υιοθετήθηκε από την Τέταρτη Παγκόσμια Συνδιάσκεψη των Γυναικών, που έγινε στο Πεκίνο τον Σεπτέμβριο 1995 (4-15/9) και ειδικά την δέσμευση των Κρατών έναντι των γυναικών προσφύγων και άλλων εκτοπισμένων γυναικών που έχουν ανάγκη διεθνούς προστασίας. Καλεί την Ύπατη Αρμοστεία των Η.Ε. για τους Πρόσφυγες να στηρίξει και να προάγει τις προσπάθειες των Κρατών στην ανάπτυξη και εφαρμογή κριτηρίων και κατευθυντηρίων αρχών αντιμετώπισης της δίωξης των γυναικών, συμπεριλαμβανομένων της δίωξης που εκφράζεται με σεξουαλική βία και άλλων μορφών δίωξης που στηρίζονται στο φύλο, για τους λόγους που αναφέρονται στη Σύμβαση του 1951 και στο Πρωτόκολλο του 1967. Για το σκοπό αυτό καλεί την Ύπατη Αρμοστεία να ενημερώνει τα Κράτη για την ανάπτυξη αυτών των κριτηρίων και κατευθυντηρίων αρχών και να επιβλέπει την δίκαιη και συνεπή εφαρμογή τους από τα ενδιαφερόμενα Κράτη,

13. Επαναβεβαιώνει ότι η χορήγηση ασύλου ή η αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα είναι ειρηνική και ανθρωπιστική πράξη, ότι πρέπει να διασφαλίζεται στους προσφυγικούς καταυλισμούς και εγκαταστάσεις ο αμιγώς κοινωνικός και ανθρωπιστικός χαρακτήρας τους και η αποχή όλων των μερών από κάθε δραστηριότητα που ενδέχεται να υποθάλψει αυτόν τον χαρακτήρα. Καταδικάζει κάθε ενέργεια που απειλεί την προσωπική ασφάλεια και ακεραιότητα των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο και την ασφάλεια και σταθερότητα των Κρατών. Καλεί τα Κράτη ασύλου να υιοθετήσουν όλα τα απαραίτητα μέτρα διασφάλισης του κοινωνικού και ανθρωπιστικού χαρακτήρα των προσφυγικών καταυλισμών και εγκαταστάσεων καθώς και αποτελεσματικά μέτρα πρόληψης εισροής ένοπλων στοιχείων, με στόχο την παροχή αποτελεσματικής προστασίας της προσωπικής ασφάλειας και ακεραιότητας των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο καθώς και να διασφαλίσουν στο Γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας και σε άλλες αρμόδιες ανθρωπιστικές οργανώσεις την απρόσκοπτη πρόσβαση σε αυτούς,

14. Ενθαρρύνει την Ύπατη Αρμοστεία να συνεχίσει τις δραστηριότητές της υπέρ των ανιθαγενών, ως μέρος του καταστατικού της έργου παροχής διεθνούς προστασίας και κατ' εφαρμογή των αποφάσεων της Γενικής Συνέλευσης [3274 (XXIV) της 10.12.1974 και 31/36 της 30.11.1976] και να αναζητά προληπτική δράση,

15. Καλεί το Γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας, ενόψει του περιορισμένου αριθμού των Συμβαλλομένων Κρατών στις Συμβάσεις Ανιθαγένειας, να προάγει δραστήρια την προσχώρηση στη Σύμβαση του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών και στη Σύμβαση του 1961 για τη Μείωση της Ανιθαγένειας και να παρέχει τεχνικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες στην υιοθέτηση και στην εφαρμογή της νομοθεσίας ιθαγένειας των ενδιαφερόμενων Κρατών,

16. Καλεί τα Κράτη να υιοθετήσουν νομοθεσία ιθαγένειας στοχεύοντας στη μείωση της ανιθαγένειας, σύμφωνα με τις θεμελιώδεις αρχές του διεθνούς δικαίου, ειδικότερα, ρυθμίζοντας την πρόληψη της αυθαίρετης στέρησης της ιθαγένειας και καταργώντας τις διατάξεις που επιτρέπουν την αποκήρυξη της ιθαγένειας χωρίς την προηγούμενη κτήση άλλης, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα την εξουσία των Κρατών να υιοθετούν νομοθεσία για την κτήση, αποκήρυξη ή απώλεια της ιθαγένειας,

17. Επιβεβαιώνει ότι ο εθελοντικός επαναπατρισμός, όταν είναι εφικτός, αποτελεί την ιδανι-

κή λύση των προσφυγικών προβλημάτων και, καλεί τα Κράτη καταγωγής, ασύλου και το Γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας καθώς και τη διεθνή κοινότητα στο σύνολό της, να δραστηριοποιηθούν ώστε οι πρόσφυγες να ασκήσουν αποτελεσματικά το δικαίωμά τους επιστροφής στην πατρίδα τους με ασφάλεια και αξιοπρέπεια,

18. *Επαναβεβαιώνει* το δικαίωμα όλων των ανθρώπων να επιστρέφουν στην πατρίδα τους και επισημαίνει σχετικά την πρωταρχική ευθύνη των Κρατών καταγωγής στη δημιουργία συνθηκών που επιτρέπουν τον εθελοντικό επαναπατρισμό των προσφύγων με ασφάλεια και αξιοπρέπεια. Αναγνωρίζοντας την υποχρέωση όλων των Κρατών να δέχονται την επιστροφή των πολιτών τους τα καλεί να διευκολύνουν την επιστροφή των πολιτών τους στους οποίους δεν έχει αναγνωρισθεί το καθεστώς του πρόσφυγες,

19. *Καλεί όλα τα Κράτη* να προάγουν τις συνθήκες επιστροφής των προσφύγων και να στηρίξουν την αποτελεσματική επανένταξή τους παρέχοντας στις χώρες καταγωγής την κατάλληλη βοήθεια για αποκατάσταση και ανάπτυξη, σε συνεργασία, ανάλογα με την περίπτωση, με το Γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας και άλλες αρμόδιες οργανώσεις ανάπτυξης,

20. *Υπενθυμίζει* την απόφαση 1995/56 (29.7.1995) του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου για τη στήριξη του συντονισμού και της συνεργασίας σε περιπτώσεις αντιμετώπισης κρίσιμων προσφυγικών καταστάσεων, και επικροτεί την απόφαση της Εκτελεστικής Επιτροπής του Προγράμματος της Ύπατης Αρμοστείας των Η.Ε. για τους Πρόσφυγες για αναθεώρηση, τρέχοντος του 1996, της απόφασης του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου στο μέτρο που αφορά το έργο του Γραφείου,

21. *Αξιολογεί θετικά* το πρόγραμμα πολιτικής που υιοθέτησε η Εκτελεστική Επιτροπή του Προγράμματος της Ύπατης Αρμοστείας των Η.Ε. για τους Πρόσφυγες και επικροτεί τη σημασία εφαρμογής του, από το Γραφείο, τους επιχειρησιακούς του συνεργάτες και άλλες αρμόδιες οργανώσεις, για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής προστασίας και παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας στους πρόσφυγες,

22. *Επιβεβαιώνει* τη σημασία ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών ανησυχιών στα προγράμματα του Γραφείου της Ύπατης Αρμοστείας, ιδιαίτερα στις λιγότερο αναπτυγμένες και υπό ανάπτυξη χώρες που φιλοξένησαν πρόσφυγες για μακρά χρονικά διαστήματα, καλωσορίζει τις προσπάθειες του Γραφείου που συνεισφέρουν στην επίλυση περιβαλλοντικών προβλημάτων που οφείλονται στην παρουσία των προσφύγων, και καλεί την Ύπατη Αρμοστεία να προάγει και να στηρίξει το συντονισμό και τη συνεργασία με τις Κυβερνήσεις των χωρών ασύλου, τις αρμόδιες οργανώσεις των Ηνωμένων Εθνών, τις διακυβερνητικές οργανώσεις, τις μη κυβερνητικές οργανώσεις και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς, ώστε να αντιμετωπισθούν τα περιβαλλοντικά προβλήματα που οφείλονται στην παρουσία των προσφύγων με τρόπο σφαιρικό και αποτελεσματικό,

23. *Αναγνωρίζει τη σημασία* υιοθέτησης της Ρωσικής ως επίσημης γλώσσας της Εκτελεστικής Επιτροπής του Προγράμματος της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, αφού θα διευκολύνει το έργο του Γραφείου και την εφαρμογή των διατάξεων της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων, ειδικά στις χώρες της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών,

24. *Απευθύνει έκκληση* σε όλες τις Κυβερνήσεις και σε άλλους δωρητές να επιδείξουν διεθνή αλληλεγγύη και να εφαρμόσουν την αρχή της ισότιμης κατανομής βαρών σε συνεργασία με τις χώρες ασύλου στοχεύοντας στην ελάφρυνση του βάρους που επωμίζονται τα Κράτη που έχουν δεχθεί στο έδαφός τους σημαντικούς αριθμούς προσφύγων, ειδικότερα όταν πρόκειται για Κράτη με περιορισμένους πόρους και να συνεισφέρουν στα προγράμματα του Γραφείου της Ύπατης Αρμοστείας. Λαμβάνοντας υπόψη τις συνέπειες αύξησης των απαιτήσεων για τις χώρες ασύλου που δέχονται στο έδαφός τους πολυάριθμους προσφυγικούς πληθυσμούς και την ανάγκη διεύρυνσης της βάσης των δωρητών και αποτελεσματικής εφαρμογής της αρχής της ισότιμης κατανομής των

βαρών μεταξύ των δωρητών, καλεί τα Κράτη δωρητές να συνδράμουν την Ύπατη Αρμοστεία στην εξασφάλιση συμπληρωματικών και επίκαιρων πόρων από τους παραδοσιακούς κυβερνητικούς πόρους, τις υπόλοιπες Κυβερνήσεις και τον ιδιωτικό τομέα ώστε να εξασφαλισθεί η ικανοποίηση των αναγκών των προσφύγων, των επαναπατριζόμενων και άλλων εκτοπισμένων που υπάγονται στην προστασία του Γραφείου της Ύπατης Αρμοστείας.

*97^η Σύνοδος της Ολομέλειας
21.12.1995*